

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΤΟΣ Θ'

ΑΡ. 107-118

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΑΗΣ 1944 - ΑΠΡΙΛΗΣ 1945

ΚΥΠΡΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ Θ' ΤΟΜΟΥ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΠΡΟΤΟΤΥΠΑ

Ἀγγουλέ Φώτη: Κάτω ἀπ' τ' ἀστερία, Σ' εὐχαριστῶ 212.

Ἀλιθέραση Γλαύκου: Ὑδωρ 45, Παιδεία καὶ Ὑφος 75, Σόανα 148.

Ἀνθία Τεύκρου: Ὠραῖο πούναι τὸ φῶς 95.

Γνευτοῦ Παύλου: Τὸ τραγούδι τῆς σιωπῆς. 39, Σαίξπηρ, Στους ἐν Κύπρῳ καλλιτέχνας τοῦ λόγου 149.

Ἐργάτη Μ.: Πλημμύρισεν ὁ Βόλγας 208, Τὸ τραγούδι τῶν ἀνθρώπων 234.

Κλόκκαρη Α.: Ἡ πεντάμορφη 51, Ὁ ἀπορημένος 131, Μοιρολόγια 161.

Κρασιδιώτη Νίκου: Τὸ λιμάνι 106, Σὲ μιὰ μικρὴ τοῦ Νότου πολιτεία 143, Ἐλεγείο 202, Μέρα τ' Ἀπρίλη 231.

Διασιδὴ Παύλου: Ἡ Ἀνάστασις 113.

Δυμπουριδὴ Δούσης: Χωρὶς ἀσπίδα 56.

Δυσιώτη Σάνθου: Κυρία Ἀγγελική Whitfield 106, Εἰκόνες 201.

Μάγνη Πέτρου: Φθασάτορας 207.

Μιχαηλίδη Α. Μίκη: Μίσος 173.

Οἰκονομιδὴ Γ. Στ.: Μάτια πού δὲν βλέπουνται 11, Ἀνάμνηση μικρὴ 12.

Παπαδοπούλου Ἀβρας: Περήφανα 55.

Πιερίδη Θ.: Τὰ κανόνια τῆς Μόδας 3, Στὴ φυλακὴ 4, Ὁ νέος

κόσμος 82, Ὅμηρος, Πόλεμος 193, Φυλακισμένος, Ἐκτέλεση 194.

Ρανιώτη Φοίβου: Ἀπόψε 170.

Ταλιαδώρου Πάνου: Ἡ πλάινα τῆς νέας ζωῆς 114.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

Gascoyne David: Tenebrae, Sanctus 242, Amor Fati 243 (μετάφρ. Τηλ. Παντελίδη).

Poud Ezra: Θρηῆνος 59 (μετ. Ν. Ἀηλιώτη).

Tagor R.: Προσευχὴ ἀρ. 35 (μετ. Απ. Λεοντῆ) 11, Τὸ τραγούδι τοῦ φωτός (μετ. Α. Λεοντῆ) 154.

ΔΗΜΟΤΙΚΑ

Κληρίδη Ν.: Ἐνα εὐτράπελο Κυπριακὸ τραγούδι 171.

Κονομῆ, Ν. Χ.: Τρεῖς καλογεροὶ κρητικοὶ 173.

ΠΡΟΣΕΣ

Ἀκάμα Ἄπη: Παραβολὴς 166.

Μιχαηλίδη Μίκη: Κυ' ἡ ἄνοιξη, θεὸ νάρθει 256.

ΚΡΙΤΙΚΗ

Κρασιδιώτη Νίκου: Τ. Ἀνθία «Ἐκ Βαθέων» 223.

Προσοῆ Κώστα: Φ. Ἀγγουλέ «Φλόγες τοῦ δάσους» 184, Π. Μάγνη «Πασχαλιὲς καὶ χριστιανάνθια» 184, Φ. Ἀγγουλέ «Φωνές» 224, Κ. Χατζηγεωργίου «Ἐλεγετακὴ συμφωνία» 266.

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΠΡΩΤΟΤΥΠΑ

Βραχίμη, Ν. Σ. : Ένα μικρό όνειρο εύτυχίας 47, 'Η γιαγιά που πέθανε παιδούλα 195.

Κρανιδιώτη Νίκου : Οί τρεις σύντροφοι 6, 'Η μάνα του στρατιώτη 107.

Νικολαΐδη Νίκου : Ο καρφωμένος 127, 144.

Παπανικόλα Ν. : Οί άμαρτωλοί που έκτισαν ένα παράδεισο 209.

Ρουσιιά Μαρκίας : Το θύμα 155.

Ρωσιΐδη Ι. : 'Αλαλοι πόνοι 25, Τα Χριστούγεννα του μπάρπα Θύμιου 167.

Τσίρα Στρατή : Το παράπονο του Δαβρέλα 78.

Χατζηρωτηρίου Φ. : Στόν καιρό της άνομβρίας 21, 'Η κατάρα του Θεού 232.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

Galsworthy John : Salta pro nobis (μετ. Ν. 'Απηλιώτη) 13.

Wassilewska Wanda : Ουράνιο τόξο (μετ. Π. Π.) 40.

ΔΗΜΟΤΙΚΑ

Προουή Κώστα : Το Βασιλόπουλο της Βενεδιάς 244.

ΚΡΙΤΙΚΗ

Κρανιδιώτη Νίκου : Κ. Μόντη «Ταπεινή ζωή» 181, Π. Μπίστη «'Ηχώ από τό Λονδίνο» 183.

Προουή Κώστα : J. B. Priestley «Daylight on Saturday» 66, Soviet Short Stories 67, Ν. Σ. Βραχίμη «'Ο Άγνωστος» 180, 'Αττικού «'Η Μαργαρίτα» 225, Ν. Κρανιδιώτη «Χρονικά» 267

ΔΡΑΜΑ

ΚΡΙΤΙΚΗ

Προουή Κώστα : 'Αντ. Εύγενίου «Οί σκλάβοι» 269, «Τό Θέατρο» 271.

ΜΕΛΕΤΕΣ

ΠΡΩΤΟΤΥΠΕΣ

Αυτόνομου 'Ελένης : Γιώργος Φασουλιώτης 30.

'Ιγνιάνου 'Αντ. : Πώς ό Stanley Casson είδε την ελληνικήν Κύπρο 84.

Κληρίδη Ν. : Κυπριακοί θρύλοι 29.

Κρανιδιώτη Ν. : Νέοι προσανατολισμοί 52.

Κυκλώτη Ι. : 'Η πνευματική ζωή στην 'Αγγλία 32, 'Ο τύπος 177, Το βιβλίο 264.

Δεβέντη Π. : Το φρόνισμα 58.

Άλβα Χρ. : 'Ο 'Απρίλιος 17, 'Ο Μάϊος 19, 'Ο Αύγουστος 57, 'Η Παναγία ή Γαλόκτιστη 220, 'Ο Φεβρουάριος 262.

Μιχαηλίδη Σολ. : 'Η κυπριακή λαϊκή μουσική 115, 'Η σύγχρονη ελληνική μουσική 235.

Νικολαΐδη Σ. Νίκου : Φώτες Πολίτης 175.

Παντελίδη Τηλ : Γύρω από τό συρρεαλιστή ποιητή David Gascoyne 241.

Προουή Κώστα : Το Βασιλόπουλο της Βενεδιάς 244.

Σοφοκλέους Θ. : 'Η λογοτεχνία στην άγωγή 150, Το πολιτικόν μέλλον της Κύπρου 213.

Σπυριδάκι Κ. : Κύπρος και Αθήναι εις την 'Αρχαιότητα 97.

Χρυσάνθη Κ. : 'Η προσωποποίηση της έλλογίας και ό εύλογισμός κατά Κυπρίους 137, 'Η συμ-

Δευθυνητής : ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ,

Λευκωσία

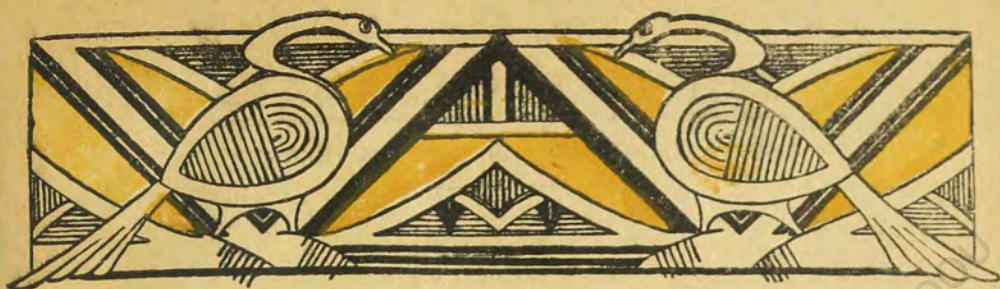
Τυπογραφεύς : «ΝΕΟΣ Κόσμος» Θωμά Γ. Κυριακίδη

ΔΕΥΚΟΣΙΑ - ΚΥΠΡΟΣ

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ : ΚΩΣΤΑ ΠΡΟΥΣΗ : Ἡ δημοτικὴ, ἔθνικὴ γλώσσα.
—Τ. ΦΡΑΓΚΟΥΔΗ, ΦΡ. ΠΕΤΡΙΔΗ : Γράμματα ἀπὸ τὴν Ἀθήνα. —Κυπρι-
ακὴ Δασογرافία : ΧΡ. ΛΙΒΑ : Ὁ Φεβρουάριος. —Ἡ πνευματικὴ
κὴ ζωὴ στὴν Ἀγγλία : Ι. ΚΥΚΚΩΤΗ : Τὸ βιβλίο. —Κριτικὴ :
ΚΩΣΤΑ ΠΡΟΥΣΗ : Κ. Χατζηγεωργίου «Ἐκκλησιακὴ Συμφωνία», Ν. Κρα-
νιδιώτη «Χρονικὰ», Α. Παναγίδη «Ἡ Ἐλλάς τῶν Ἡμετέρων», Α. Εὐγενίου
«Οἱ σκάβροι», Λ. Schücking «The Sociology of Literary Taste». —ΚΩΣΤΑ
ΠΡΟΥΣΗ : Τὸ Θέατρο. —Τύπος. —Βιβλία. —Εἰδησεις.

Ἕπευθυνος ἰδιοκτῆτης Ν. Ι. Κρανιδιώτης—Κερύνεια.

Τύπος «Νέος Κόσμος» Θωμά Γ. Κυριακίδη—Λευκωσία

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΤΟΣ Θ'

ΑΡ.107-108

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Θ. ΠΙΕΡΙΔΗ : Τὰ κανόνια τῆς Μόσχας.—Στὴ Φυλακὴ (ποιήματα)
ΝΙΚΟΥ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ : Οἱ τρεῖς σύντροφοί (διήγημα)
Ρ. ΤΑΓΟΡ (μεταφρ. Ἄ π. Λ ε ο ν τ ῆ) : Προσευχὴ ἀρ. 35 (ποίημα)
Γ. ΣΤ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗ : Μάτια ποῦ δὲν βλέπουνται.—Ἀνάμνηση πικρὴ (ποιήματα)
J. GALSORTHY (μεταφρ. Ν. Ἄ π η λ ι ώ τ η) : Salta pro nobis (διήγημα)
ΧΡ. ΛΙΒΑ : Ὁ Ἀπρίλιος.—Ὁ Μάϊος (μελέτη)
ΦΩΤΟΥ ΧΑΤΖΗΣΩΤΗΡΙΟΥ : Στὸν καιρὸ τῆς ἀνομβρίας (διήγημα)
ΙΑΚΩΒΟΥ ΡΩΣΣΙΔΗ : Ἄλαλοι πόνοι (διήγημα)

ΚΥΠΡΟΣ 1944

ΜΑΗΣ—ΙΟΥΝΗΣ

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΔΙΜΗΝΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

Έτησία συνδρομή για τὸ ἔσωτερικὸ 5 σελίνια

» » » » ἔξωτερικὸ 6 »

Κάθε τεύχος 1 σελίνι.

Διευθυντής: ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ,

Κερύνια

Τυπογραφείο: «ΝΕΟΣ Κόσμος» Θωμᾶ Γ. Κυριακίδη

ΔΕΥΚΟΣΙΑ - ΚΥΠΡΟΣ

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ: ΚΩΣΤΑ ΠΡΟΥΣΗ: Ἐνατον ἔτος.—Κυπριακά
Σημειώματα: Ν. ΚΛΗΡΙΔΗ: Κυπριακοὶ θρύλοι.—Κυπριακά Πέ-
θη: ΕΛΕΝΗΣ ΘΡ. ΑΥΤΟΝΟΜΟΥ: Γιώργος Φουσουλιώτης.—Ἄπο-
Λονδῖνο: ΙΕΡΟΘΕΟΥ ΚΥΚΚΩΤΗ: Ἡ πνευματικὴ ζωὴ στὴν Ἀ-
γλία.—Εἰδήσεις.—Νέα Βιβλία.

—Στὸ ἐπόμενο τεύχος θὰ δημοσιέ-
ψουμε κριτικὴ γιὰ ἀρχαῖα βιβλία,
πὸν δὲν μπορέσαμε νὰ τὴ βάλουμε
σ' αὐτὸ ἀπὸ ἔλλειψη χώρου.

—Παρακαλοῦμε καὶ πάλι τοὺς συν-
δρομητὲς μας νὰ μᾶς στείλουν τὶς
συνδρομὲς των: 5 σελίνια τοῦ ἔσω-
τερικοῦ καὶ 6 τοῦ ἔξωτερικοῦ. Θ' ἀ-
ναγκαστοῦμε νὰ σταματήσουμε τὴν
ἀποστολὴ τοῦ περιοδικοῦ σ' ὅσους
δὲν ἐξοφλήσουν τὴ συνδρομὴ τους.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Πόλυ Μοδινοῦ: Ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες.

Ἄλεξάνδρεια, 1944 σ. 64. Γ.Δ. 20.

Παντελῆ Γ. Μπίστη: Τὸ Ἑλληνικὸ
Φυλαχτὸ. Κύπρος 1944. σ. 80.

Ἀνδρέα Μαΐσραλη: Λόγια ποῦ ἔ-
πρυσαν στοὺς αἰθέρους. Λευκοσία Κύ-
πρου 1944. σ. 28. 1/-.

Κώστα Μουκτάρη: Ὁ ὄργανισμὸς
τοῦ ἀνθρώπου: ψυχὴ, σῶμα καὶ πνεῦ-
μα. Λεμεσὸς 1944. σ. 19. 1/-.

Τὸ ἔθνικὸ Ἀπελευθερωτικὸ Μ-
πο. Λονδῖνο. σ. 32. 1/6.

Doros Alastos: Cyprus: Past
Future. London 1944. p.p. 75. 5/-.

J. B. Pricstley: Daylight on Satur-
A novel about an aircraft fact-
Heinemann Ltd. London, 1944.
306. 9/6.

Wanda Wassilewska: Rainbow.
story of a ukrainian village under ger-
occupation. The Stalin Prize novel
1943. Translated by Edith Bone. Hutchin-
London 1944 p.p. 184. 8/-6.

Wanda Wassilewska: Arc-en-Ciel.
man. Traduit par A. G. Cerisier—Du-
rnoy. Londres 1944 p.p. 224 7/-6.

Ivor Montagu and Herbert Marsh
editors: Soviet Short Stories. Pilot Pr-
London p. 154. 2/6.

I. Montagu and H. Marshall (editors)
Soviet Short Stories 1942—1943. T
Pilot Press, London. p.p. 121. 3/6.

Percy G. Donald: Colonial Devel-
ment. London 1944, p.p. 72.

Κυπριακὰ Γράμματα

ΕΤΟΣ Θ'
ΑΡ. 107-108

ΛΕΥΚΟΣΙΑ (ΚΥΠΡΟΣ)

ΜΑΗΣ
ΙΟΥΝΗΣ

} 1944

ΤΑ ΚΑΝΟΝΙΑ ΤΗΣ ΜΟΣΧΑΣ

Σὰν ἀναστάσιμες καμπάνες,
σὰν ἐγερτήριες σάλπιγγες,
σὰν ἀστραπὲς ποὺ σκίζουε τὴ νύχτα,
τὰ κανόνια τῆς Μόσχας βροντοῦν!

Ἐπ' τὸ βαθύ, ἀτσαλένιο τοὺς λαρύγγι
πετιέται ἀητὸς μὲ ἀτσάλινα φτερά
καὶ ὡς χάνεται στῶν οὐρανῶν τὰ πέρατα
κρατᾷ σὲ νύχια δυνατὰ
τὸ μήνυμα, τὸ μήνυμα...

Τὰ κανόνια τῆς Μόσχας βροντοῦν!

Ἄσε, ἀδερφέ, τὸν ἦχο τοὺς νὰ ὀρμήσει
καὶ ν' ἀπλωθεῖ μέσ' στὴ σφιγμένη σου καρδιά
σὰν καταρράχτης γαλανὸς χαρᾶς κ' ἐλπίδας...

Σὰν ἀλυσίδες ποὺ συντρίβονται,
σὰν πόρτες φυλακῶν ποὺ σπάζουν,
σὰ δυναμίτες ποὺ τινάζουε χαλάσματα,
τὰ κανόνια τῆς Μόσχας βροντοῦν!

Ἄκου, ἀδερφέ, κι' ὅποιος κι' ἂν εἶσαι ξύπνα!
Ἄνασηκώσου στὸν ἀγκόνα σιγανὰ
καὶ τὴν ἀνάσα κράτα κι' ἀφουγκράσου
τὸ μήνυμα, τὸ μήνυμα...

Σὰ νὰ θροῖζουε μεστωμένα στάχια,
σὰ νὰ γελοῦν παιδιά, νὰ τραγουδοῦνε,
σὰ νὰ βουῖζουε φάμπρικες καὶ τραῖνα,
σὰ νὰ σαλπαιρνοῦνε καράβια,
— μὰ πιὸ πολὺ σὰ νᾶναι
τὰ ἴδια τὰ βήματα τοῦ κόσμου
ποὺ προχωρᾷ βαρὺς καὶ δυνατὸς,
μὲ δόφνες στὰ μαλιὰ καὶ μὲ τριαντάφυλλα στὰ χέρια —
τὰ κανόνια τῆς Μόσχας βροντοῦν!

Ἄκου, ἀδερφέ, τὸ μήνυμα, τὸ μήνυμα...

ΣΤΗ ΦΥΛΑΚΗ

- Έτσι πού έγύρισες τὸ πρόσωπο
πρὸς τὸ ἀψηλὸ τὸ παραθύρι
τί βλέπεις καὶ πλημμύρισαν τὸ μάτια σου ἀπὸ φῶς ;
- Βλέπω ἕναν οὐρανὸ πασίχαρο
ν' ἀστράφτει, νὰ σπιθίζει, νὰ γελάει...
Βλέπω ἕναν ἥλιο μεγαλόκαρδο
χρυσὴ βροχὴ στὰ πάντα ν' ἀναλύεται...
Βλέπω βουνά, γαλήνια νὰ ὄνειρεύονται,
λιβάδια πάμφωτα καὶ κήπους ἰσκιωμένους...
Βλέπω ὅλα τὰ καλὰ καὶ τὰ μεγάλα
τῆς γῆς ἐτούτης τῆς καλῆς καὶ τῆς ἀπέραντης
ἀπ' τ' ἀψηλὸ παράθυρο νὰ ὀρμοῦνε στὸ κελί μου,
νὰ τραγουδοῦν, ν' ἀφρίζουν, νὰ φλοισβίζουν,
καθὼς νεράκι κρουσταλένιο, πεντακάθαρο —
κ' ἔσταξε φῶς στὰ μάτια μου καὶ γλύκα στὴν ψυχὴ μου...
- Τί βλέπεις πέρα ἀπ' τὸν πασίχαρο οὐρανὸ
καὶ πέρα ἀπ' τὰ βουνά κι' ἀπὸ τοὺς κήπους ;
Τί βλέπεις καὶ γεμίσανε τὰ μάτια σου
τόση χαρὰ, τόση φωτιὰ καὶ τόση φλόγα ;
- Βλέπω τίς πολιτεῖες ν' ἀπλώνονται
νὰ ζώνουνε τῇ γῇ σὰν ἀλυσίδα...
Βλέπω τίς φάμπρικες νὰ ὑψώνουν τὴν ἀνάσα τους,
μιὰ μαύρη ἀνάσα ἀπὸ πανύψηλα ρουθούνια...
Βλέπω τροχοὺς ν' ἀγκομαχοῦν, νὰ λαχανιάζουνε,
σφυριά νὰ πέφτουνε καὶ μέταλλα νὰ βράζουν...
Βλέπω λιμάνια νὰ σκλαβώνουνε τίς θάλασσες
καὶ φράχτες ποταμοὺς νὰ γονατίζουν...
Βλέπω τοῦ μόχτου τοῦ ἱεροῦ τὸ μέγα μπράτσο
ν' ἀστράφτει, βουτηγμένο στὸν ἰδρῶτα,
κι' ἀκούραστο νὰ θεμελιώνει καὶ νὰ χτίζει —
καὶ γέμισαν τὰ μάτια κ' ἡ ψυχὴ μου
ἀπ' τῆς Ζωῆς τὸ φλογερὸ ρυθμό...
- Καὶ πέρα ἀπ' τίς μεγάλες πολιτεῖες,
πέρα ἀπ' τίς φάμπρικες καὶ πέρα ἀπ' τὰ λιμάνια,
τί βλέπεις κι' ἄστραψαν τὰ μάτια σου ;
- Βλέπω τὴ νίκη ν' ἄρχεται, τὴ Νίκη !

Ἄνεμισμένα τὰ μαλιά της τὰ χρυσᾶ,
 καθὼς παντιέρα ξεδιπλώνονται καὶ λάμπουν
 κι' ἀμέτρητοι στρατοὶ τὴν ἀκλουθοῦνε...
 Καὶ ὡς περπατᾶ, τὰ χέρια της ἀπλώνει
 ποῦναι σπαθιά κι' ἀνοίγουνε τὸ δρόμο,
 ποῦναι δαυλοὶ κι' ἀνάβουνε φωτιές,
 ποῦναι λουλούδια νὰ στολίσουν τὶς ἀγκάλες,
 τὶς ἀνοιχτές ἀγκάλες τῶν ἀνθρώπων...

Βλέπω τὴ νίκη νᾶρχεται, τὴ Νίκη !

Βλέπω ν' ἀνοίγουν οἱ οὐρανοὶ
 καὶ ξάφνου ὁ γῆλιος νὰ κατρακυλᾶ
 μέσα σὲ φάμπρικες καὶ μίνες καὶ λιμάνισ...
 Βλέπω τὰ χέρια τὰ ἰδρωμένα νὰ σηκώνουνε,
 στὴν ἴδια ἀδερφωμένα τὴν παλάμη,
 τοῦ μόχτου τὰ κατάμαυρα σφυριά
 καὶ τῆς χαρᾶς τὰ πάλλευκα τὰ κρῖνα—
 κι' ἀστράψανε τὰ μάτια κ' ἡ ψυχὴ μου...

— Περτέργε ἄνθρωπε !

Στ' ἄλλα κελιά στεναζοῦνε καὶ κλαῖνε...
 Στὰ μάτια τὰ δικά σου ἕνας θυμὸς,
 μονάχα ἕνας ἀπέραντος θυμὸς
 κι' ἀπύθμενο ἕνα μῖσος...

— Τὴν ὥρα ἐτούτη τὴ στερνὴ

μακρυὰ ἀπὸ μένανε καὶ ξένα
 τὰ σούρουπα τὰ μελαγχολικὰ τῆς θλίψης...
 Τὴν ὥρα ἐτούτη τὴ στερνὴ
 τῆς φυλακῆς οἱ τοῖχοι γκρεμιστήκανε
 κι' ὡς ἐδῶ μέσα χώθηκαν σερνάμενα
 τὰ χαρακώματα τῆς ὕστερης τῆς μάχης...
 Ὡς ἐδῶ μέσα κουρελιάστηκεν ὁ ἀγέρας
 ἀπὸ τὸ σάλπισμα τῆς τελευταίας ἐπίθεσης...

Τὴν ὥρα ἐτούτη τὴ στερνὴ

μακρυὰ ἀπ' τὰ μάτια μου καὶ ξένα
 τὰ σούρουπα τὰ μελαγχολικὰ τῆς θλίψης...
 Μέσα τοὺς ρίζωσε ὁ θυμὸς
 μονάχα ἕνας ἀπέραντος θυμὸς
 κι' ἀπύθμενο ἕνα μῖσος !

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΣΥΝΤΡΟΦΟΙ

Ἐκεῖνο τὸ πρωὶ τὸ τραῖνο ἀργοῦσε νὰ φανεῖ.

Οἱ τρεῖς νέοι ἔρριχναν κάθε τόσο ἀνήσυχες ματιές, καὶ ἐρευνοῦσαν τὴν ξανθὴν πεδιάδα.

Πέρα, ὥσπου ἔφτανε τὸ μάτι, τὰ σιτάρια ἐκιτρίνιζαν ὀλόχρυσά, καὶ ἀγγίζανε τὸ γυμνὸν ὀρίζοντα.

Στὸ μικρὸ σταθμὸ τοῦ Χ... δὲν ἦτανε ἄλλοι ταξιδιώτες ἐκείνη τὴν ὥρα.

Ὁ Λαζὸς ἔβγαλε καὶ τοὺς πρόσφερε τσιγάρα.

— «Αἱ! Ὅσο νὰ σὰς γυμνάσουν καὶ νὰ πάτε, θάχει τελειώσει κιόλας ὁ πόλεμος...» Συνεπέρανε ὕστερα ἀπὸ κάμποση ὥρα σιωπῆς. «Ἄς εἶναι ὁμως.. Μιὰ καὶ τ' ἀποφασίσατε...»

Οἱ ἄλλοι δυὸ γύρισαν καὶ τὸν κοίταξαν στοχαστικά.

Ὁ Μιχάλης Λαζὸς ἦτανε ὁ πιὸ μικρὸς τῆς συντροφιάς. Φοροῦσε μιὰ χοντρή θαλασσιὰ φανέλλα, κ' εἶχε τὸ παντελόνι μαζεμένο μέσα στὶς ψηλὲς χωριάτικες μπότες του.

Ὁ Θανάσης Ντοῦρος καὶ ὁ Λευτέρης Μενουσσος ἦτανε ντυμένοι στὸ χακί.

— «Ὅχι, θὰ μείνουμε νὰ χιλιάσουμε τὶς λίρες τοῦ Κοντοῦ... Ἄφου δὲ θέλεις νὰ τὸ καταλάβεις...», μίλησε ἀπότομα ὁ Ντοῦρος.

Κ' ὕστερα γυρίζοντας στὸ σύντροφο του :

— «Ἀλήθεια, μωρὲ Λευτέρη, πῶς κρατηθήκαμε τόσο καιρό. Δώσαμε ὅλα μας τὰ νειάτα μαθές, γιὰ ἓνα ξεροκόμματο ψωμί... Ἄ! Δὲ μπορεῖ νὰ πάει αὐτὸ ἐπ' ἄπειρο. Θ' ἀλλάξουν τὰ πράματα.»

Ἔσφιξε τὴ γροθιά του καὶ τὴν ὕψωσε σὲ μιὰ ἀκαθόριστη ἀπειλή. Τὸ πρόσωπό του ἦταν ξαναμένο καὶ τὸ βλέμμα του θολό.

— «Θ' ἀλλάξουν» δὲ μπορεῖ. Θ' ἀλλάξουν.» Ἐπανάλαβε σὲ λίγο καὶ ὁ Μενουσσος. Ὑστερα πάλι σιωπήσανε.

Ὁ Λαζὸς κοίταξε καὶ τοὺς δυὸ μὲ δυσπιστία καὶ συστολή. Εἶχε συνηθίσει νὰ τοὺς ἀκούει νὰ μιλοῦν ἔτσι, ἀπ' τὸν καιρὸ ποὺ ἐργάζονταν μαζὶ στὸ ὑποστατικὸ τοῦ Κοντοῦ. Ἡ ἀλήθεια εἶναι πῶς δὲ μποροῦσε νὰ τοὺς φτάσει στὴ δουλειά. Ὅσο πιὸ πολὺ ὁμως ἐργάζονταν, τόσο περισσότερο γκρινιάζανε. Θυμάται τὰ βράδια ποὺ γύριζαν τσακισμένοι ἀπ' τὰ χωράφια. Καθόντουσαν κ' οἱ τρεῖς στὴν κατώγα καὶ ρουφούσανε βιαστικά τὸν τσορβὰ τους. Ὑστερα αὐτὸς πλάγιαζε, καὶ τὸν ἔπαιρνε ὁ ὕπνος. Καμμιά φορὰ ξυπνοῦσε, καὶ κείνοι ἀκόμη κουβέντιαζαν. Μιλοῦσαν γιὰ ἡμερομίσθια, κοινωνικὲς ἀσφαλίσεις, ὀργανώσεις.. Δὲν καταλάβαινε καὶ πολλὰ πράματα. Ὡς τόσο ἀγαποῦσε τοὺς φίλους του. Ἦτανε κ' οἱ δυὸ παιδιὰ μὲ καρδιά.

Ὁ ἥλιος εἶχε τώρα ψηλώσει, κ' ἡ ζέστη ἄρχισε νὰ γίνεται αἰσθητή.

— «Κάτι θάπαθε σήμερα τὸ τραῖνο», εἶπε πάλι ὁ Λαζὸς, κ' ἔνωσε μέσα του μιὰ μυστικὴ χαρά.

“Υστερα όμως σὰ νὰ ντράπηκε. Ἐρριξε τὸ βλέμμα του στὸ ἄλώνι, πλὰϊ στὸ σταθμὸ, ποῦ εἶχε ἀφήσει τὰ ζῶα μόνα τους. Ἡ Μαρουδιὰ εἶχε λυθεῖ ἀπὸ τὸ ζυγὸ καὶ κορφολογοῦσε τὰ δεμάτια.

— «Ἐ σὺ κερά!», ἔκαμε. «Ἐργολαβία βλέπω τὸ πῆρες σήμερα.»

Πῆρε μιὰ πέτρα ἀπὸ χάμω καὶ τῆς ἔριξε. Τὸ ζῶο κούνησε ζω-
ηρὰ τὴν οὐρά του, καὶ τράβηξε ἕνα καινούργιο δεμάτι ἀπ’ τὸ σωρό.

— «Ἄστο, καημένε, τὸ ζῶο», τοῦ παρατήρησε ὁ Μενουῖσος. «Ἡ θὰ φτωχῆνει τάχα ὁ Κοντὸς γιὰ δυὸ σπειριὰ σιτάρι· ἄστο νὰ φαῖε ἀφοῦ τοῦ ἐργάζεται...»

— «Ἐλα, Μιχάλη!», τοῦ ἔκανε κι ὁ Ντοῦρος, χτυπώντας τον προστατευτικὰ στὸν ὦμο. «Κι ὅταν θὰ ξανάρθουμε μὲ τὸ καλὸ, θὰ πάρουμε κ’ ἐσένα. Ὡς τότε θ’ ἀλλάξεις μυαλά. Δὲν μπορεῖ...»

— «Ὅχι!», βιάστηκε κείνος ν’ ἀπαντήσῃ. «Δὲν ξέρω τί μὲ περιμένει ἐκεῖ. Ἐδῶ καλὰ εἶμαι.»

Κι ὁ νοῦς του πέταξε ἀμέσως στὴ μικρὴ του γυναικούλα, στὸ σπίτι του, ἐκεῖ στὴν ἄκρη τοῦ χωριοῦ...

Πέρασε ἀκόμη λίγη ὥρα. Ἐνα θολὸ σύγνεφο καπνοῦ φάνηκε ὕστερα πίσω ἀπ’ τὴ δεντροστοιχία.

Κοιτάχτηκαν κ’ οἱ τρεῖς σιωπηλά.

Σὲ λίγο ἡ μαυρισμένη μηχανὴ μπρόβαλε κιόλας πίσω ἀπὸ τὰ δέντρα, καὶ στάθηκε μὲ θόρυβο μπροστά τους. Ὁ Ντοῦρος ἀγκάλιασε τὸ Μιχάλη καὶ τὸ φίλησε. Ὁ Μενουῖσος τὸν κοίταξε μιὰ στιγμὴ μὲ ἀμηχανία, καὶ τὰ δάκρυά κύλησαν στὰ μάτια του.

— «Ἐμπρὸς!», ἔκαμε ὁ ὑπάλληλος. «Τὸ τραῖνο ἔχει καθυστέρηση.»

Σάστισε ὁ Μενουῖσος, καὶ μπῆκε πίσω ἀπὸ τὸ Ντοῦρο, δίχως ν’ ἀποχαιρετήσῃ.

Οἱ ρόδες γύρισαν πάλι ἀργὰ πάνω στὶς ράγες, κ’ ἡ μηχανὴ κίνησε νὰ φύγει.

— «Νά! Πάρτε νὰ καπνίζετε στὸ δρόμο...», ἔκαμε σαστισμένα ὁ Λαζὸς, καὶ τοὺς πέταξε ἀπ’ τὸ παραθύρι τὰ τσιγάρα του.

Σὲ λίγο ἔγινε πάλι ἡσυχία.

Ὁ Μιχάλης Λαζὸς στάθηκε κάμποση ὥρα σὰν ἀποσβολωμένος καὶ κοίταξε. Ὑστερα γύρισε πίσω... Τὸ στήθος του ἦτανε φουσκωμένο. Ἦθελε νὰ κλάψει...

— «Ἐλα, καημένη Μαρουδιὰ», τῆς εἶπε. «Μοῦ ἔχεις χαλάσει τὴ θημωνιά.»

Ἄφησε ὥστόσο τὸ ζῶο ἡσυχο νὰ τρώει. Πῆρε ὕστερα μερικὰ δεμάτια καὶ τᾶρριξε στὸ ἄλώνι. Ἐνα κοπάδι σιταρηθρες σηκώθηκαν τότε μὲ θόρυβο, καὶ πέταξαν μακριά.

«Δεκαπέντε τοῦ Ἰούνη...», συλλογίστηκε. Καὶ χάραξε τὴν ἡμερομηνία στὸ μυαλὸ του.

— «Ἐλα Μαρουδιὰ!»

Πῆρε τὸ ζῶο, τῶβαλε στὸ ζυγὸ, καὶ κάθησε πάλι στὴ βουκά-
νη. Τὰ στάχυα σπάζανε κάτω ἀπ’ τὶς κοφτερὲς πέτρες, καὶ τὰ πό-

δια τῶν ζώων βυθίζονταν στὰ δεμάτια ὡς τὸ γόνατο. Ἔκανε ἔτσι κάμποσες βόλτες. Ὑστερα τὰ βόδια σταμάτησαν, καὶ βάλθηκαν νὰ τρῶνε τὸ σανὸ μέσ' ἀπ' τὶς ζευγλες τους.

Ὁ Μιχάλης Λαζὸς κάθησε καὶ τὰ κοίταζε. Τὸ βλέμμα του ἦταν σὰν χαμένο.

Ἔστερα τὸ κατάλαβε. Κατέβηκε καὶ περπάτησε ἀσυναίσθητα ὡς τὴ μουριά, πού ἦτανε στὴν ἄκρη τοῦ ἀλώνιοῦ. Σήμερα δὲν εἶχε καθόλου ὄρεξη γιὰ δουλειά. Περίεργο! Κάθησε πάλι, κ' ἔφαξε τὸν κόρφο του γιὰ τσιγάρα.

«Ἔ, κὶ αὐτὰ βρήκανε τὴ μέρα τους...» Πέρασαν μερικὰ λεπτὰ καὶ τὸ θυμήθηκε. «Καλά...»

Περίμενε λίγη ὥρα ἀκόμη. Ἔστερα ξανάπιασε δουλειά. Ἔκανε ἕνα-δυσὸ βόλτες καὶ σταμάτησε ἀπότομα.

— «Ἄ, δὲ μπορῶ! Πρέπει νὰ πάω γιὰ τσιγάρα. Αὐτὸ εἶναι!»
Τοῦ ἄρεσε αὐτὴ ἡ δικαιολογία καὶ τὴν ἐπανάλαβε.

— «Αὐτὸ ἦτανε !...»

Ἔβγαλε ὕστερα τὸ χοντρὸ ψάθινο καπέλλο του, καὶ πῆρε τὸ δρόμο τοῦ χωριοῦ.

Περπατοῦσε, κ' ἡ σκέψη του γυρνοῦσε πότε στὸ Μενουσο καὶ τὸ Ντοῦρο, καὶ πότε στὴ Χριστίνα, τὴ γυναῖκα του.

«Τὰ καημένα τὰ παιδιὰ...», συλλογίζονταν, κ' ἦταν ἔτοιμος νὰ κλάψει.

Ἔστερα πάλι ὁ νοῦς του πετοῦσε στὴ γυναῖκα του. Οἱ ξανθὲς μποῦκλες τῆς, πού ἔπεφταν σὰ χρυσο στεφάνι στὸ χιονάτο λαιμὸ τῆς. Ὡ τὰ χαρούμενα μάτια τῆς... Χριστίνα... Κ' ἡ καρδιά του γέμιζε ἀμέσως τρυφερότητα.

Πέντε μῆνες τώρα πού παντρεύτηκαν. Πέντε μῆνες! Μέτρησε μὲ τὸ δάκτυλό του: Ἔνα... Δυό... Τρεῖς... Τέσσερις... Σταμάτησε. Δὲ μπορούσε νὰ ὑποφέρει μόνος τὴν εὐτυχία του. Τὸ μεγάλο μυστικό του εἶχε πλημμυρίσει ὀλόκληρο τὸ εἶναι του: Ναι λοιπόν! Ἡ Χριστίνα τοῦ ἐτοίμαζε κιάλας τὸ διάδοχο... Χριστίνα...

Σζ... Σζ... Σζ... Σφύριξε ἕνα εὐθυμο σκοπὸ, καὶ τάχυνε τὸ βῆμα του. Πέρασε τὸ ρέμα, κὶ ἀντίκρουσε τὸ σπίτι του.

«Νὰ ριζῶ μιὰ ματιὰ», συλλογίστηκε.

Προχώρησε πρὸς τὴν πόρτα· μὰ ἦτανε κλειστή.

«Θὰ κοιμᾶται ἀκόμη», ψιθύρισε.

Περπάτησε μὲ προφύλαξη, καὶ μῆκε ἀπ' τὴν πόρτα τοῦ κήπου.

«Θὰ τῆς κάνω ἔκπληξη», συλλογίστηκε. Κ' ἡ καρδιά του χτύπησε δυνατὰ.

Προχώρησε στὶς μύτες τῶν ποδιῶν του, κ' ἡ καλημέρα πεταλούδισε στὴν ἄκρη τῆς γλώσσας του.

Στάθηκε μιὰ στιγμή μπροστὰ στὸν κοιτῶνα τους, κ' ὕστερα ἄνοιξε ἀπότομα τὴν πόρτα.

«Ἄ!... ἄ... ἄ...» Ἄκουσε μιὰ ἀπελπισμένη φωνή.

Ἦνοιξε διάπλατα τὰ μάτια του καὶ κοίταξε.

Πάνω στό κρεβάτι ἢ γυναίκα του μισόγυμνη προσπαθοῦσε νὰ κρυφτεῖ μὲς τὴν ἀγκάλη τοῦ Κοντοῦ.

«Ἄτιμε!», φώναξε, κ' ἡ φωνὴ του πνίγηκε σὰ βόγγος μὲς τὰ στήθη του.

Ἐκεῖνοι τὸν κοίταξαν σαστισμένοι καὶ σιωποῦσαν.

«Ἄτιμε!» Ἐπανάλαβε μέσα στὰ δόντια του.

Ἄφησε τὴν πόρτα, καὶ χωρὶς νὰ σηκώσει τὸ βλέμμα του ἀπὸ πάνω τους, ἔκαμε μερικά βήματα πίσω, ξεκρέμασε ἀπὸ τὸν τοῖχο τὴν πιστόλα του, καὶ ξαναγύρισε.

— «Μιχάλη! Μὴ... Γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ...», ἄκουσε τὴ γυναίκα του ποὺ σπάραζε. «Μὴ...»

Ὁ Κοντός εἶχε στριμωχτεῖ μὲς τὸ κρεβάτι· ἐπρόφερε μερικὲς ἀσυνάρτητες λέξεις, καὶ ἔτρεμε ὀλόκληρος.

Ὁ Λαζὸς κατάβαλε ἕναν τελευταῖο δισταγμὸ, σήκωσε τὴν πιστόλα, καὶ σημάδεψε. Τὸ μάτι του ἦταν φλογισμένο. Στὸ μέτωπο του ἔσταζε κρῦος ἰδρώς.

— «Μὴ! Γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ! Τὸ παιδί, Μιχάλη! Θὰ σκοτώσεις τὸ παιδί!...»

Πιάστηκε ἀπάνω στὸν Κοντό, κ' ἔκλαιγε σπαραχτικά.

«Τὸ παιδί...!...!...»

Ὁ Λαζὸς δοκίμασε ἀκόμη μιὰ φορά. Τὸ χέρι του ὄμως ἔτρεμε.

Τὸ κλάμα τῆς γυναίκας του πέρασε σὰν ἀστραπὴ μὲς ἀπ' τὴν ψυχὴ του.

«Τὸ παιδί...!...!...»

Ἄφησε τὸ ὄπλο νὰ πέσει ἀπ' τὰ χέρια του.

Ἦστερα τοὺς κοίταξε ἀκόμη μιὰ φορά, κι ὄλη ἡ θύελλα τῆς ζωῆς του ἀνέβηκε στὰ μάτια του.

Ἦσυρε τὰ βήματα του κ' ἔφυγε.

Περπάτησε πάλι μέσα στὰ θερισμένα χωράφια. Τὰ πόδια του ἦταν βαριά, κ' ἡ ψυχὴ του ἄδεια.

— «Κατάρρα!», πρόφερε. «Κατάρρα!» Κ' ἡ ὀδύνη σφράγισε πάλι τὰ φρυγμένα χεῖλη του.

Εἶδε ἀπὸ μακρὰ τὸ ἀλώνι, κι ἀσυναίσθητα κατευθύνθηκε ἐκεῖ.

Κάτω ἀπ' τὴ μουριὰ τὰ ζῶα ἔτρωγαν ἀκόμη τὸ σανὸ τους. Μόλις τὸν εἶδαν σήκωσαν μιὰ στιγμή τὰ κεφάλια τους, κ' ὕστερα πάλι ἔσκυψαν μὲ προσήλωσι στὸ χόρτο τους.

Στάθηκε ἀφηρημένος καὶ τὰ χαΐδεψε. Ἐκεῖνα τέντωσαν ἡδονικά τὰ ρουθούνια τους, ἄφησαν ἕνα μικρὸ μουγγανητό, κ' ἐγκαταλείφθηκαν μὲ νωχέλεια στὰ χάδια του.

— «Ἦ Ψαρῆ... Καημένε Ψαρῆ... Μᾶς ἔφυγαν λοιπὸν τὰ παιδιά;... Μαρουδιά...»

Τὰ μάτια του γέμισαν λίγο-λίγο δάκρυα. Ἦ φωνὴ του ἄρχισε νὰ τρέμει. Τὰ γόνατα του λύθηκαν. Σωριάστηκε ἀπάνω στό σανὸ, καὶ ξέσπασε σ' ἕνα κλάμα γιομάτο λυγμούς.

Πέρασε έτοι κάμποση ώρα. Τα βόδια έν τῷ μεταξύ είχαν σταματήσει τὸ φαί τους καί τὸν κοίταζαν.

Πέρα στή μακρυνή πεδιάδα ὁ μαΐστρος σήκωνε ἀπ' τ' ἁλῶνια τὰ ξηρὰ ἄχυρα, καί τὰ στρῶβίλιζε σὰ χρυσεὴ ὀμίχλη πάνω ἀπ' τοὺς ἀγρούς.

Ἄνασκήκῳθηκε στὰ πόδια του καί κοίταξε. Τὸ κεφάλι του ἦταν βαρὺ.

— «Ποῦ νᾶναι τώρα ὁ Ντοῦρος κι ὁ Μενουῖος ;», συλλογίστηκε. «Θᾶχουνε φτάσει ἄραγε στήν πολιτεία ;»

Ἔνα παρατεταμένο σφύριγμα διάκοψε τότε ἀπότομα τίς σκέψεις του. Ἦταν τὸ δεύτερο τραῖνο πού πλησίαζε.

Μιά γρήγορη σκέψη πέρασε σάν ἀστραπή ἀπ' τὸ μυαλό του.

Ὁ Μιχάλης Λαζὸς σηκῳθηκε στὰ πόδια του. Τὸ βλέμμα του πῆρε ξαφνικά μιὰ παγερὴ σκληρότητα. Προχώρησε μὲ ἀποφασιστικὴ κῳτητα, ἔβγαλε ἀπὸ τὴν τσέπη τὰ σπῆρτα του, ἄναψε ἕνα δεμάτι, καί τῳριξε μὲς τίς θημωνιές.

Ἐν τῷ μεταξύ τὸ τραῖνο εἶχε σταματήσει στὸ σταθμὸ. Μόλις πρόφτασε νὰ πηδήξει μέσα καί ξεκίνησε.

Κοίταξε σαστισμένος ὀλόγυρα. Νόμιζε πῳς ὅλοι εἶχανε στραμμένο τὸ βλέμμα τους ἀπάνω του καί τὸν κοίταζαν. Ὑστερα ὅμως κατάλαβε πῳς δὲν τὸν πρόσεχε κανένας καί ἠσύχασε.

«Θὰ συναντοῦσε λοιπὸν τὸ Μενουῖο καί τὸ Ντοῦρο. Θὰ φοροῦσε κι αὐτὸς τὸ χακί...» Συλλογίστηκε, κ' ἔπνιξε ἕνα λυγμὸ μέσα στὰ στήθια του.

Τὸ τραῖνο ἔτρεχε τώρα σὰ δοιμονισμένο. Γύρω τριγύρω ἔφευγαν βιαστικά τὰ δέντρα, οἱ θάμνοι, οἱ λόφοι, τὰ χωριά...

Ἐριξε ἕνα ἀνήσυχο βλέμμα πίσω του.

Πέρα μακρὰ μιὰ κόκκινη φωτιά ἀνέβαινε ψηλὰ στὸν οὐρανὸ. Ἄνοιξε διάπλατα τὰ μάτια του καί τὴν κοίταξε. Ὑστερα τραβήχτηκε πάλι μέσα, ἔσφιξε τὴν καρδιά του, καί περίμενε...

Σὲ λίγο θᾶβρισκε πάλι τοὺς πσληροὺς συντρόφους του.

ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

R. TAGOR

ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΑΡ. 35

(Από την Gitanjali—Τ' "Αύλο Τραγουδι).

Ἐκεῖ πού βρίσκεται τὸ πνεῦμα ἀτρόμητο
 ἐκεῖ πού τὸ κεφάλι στέκεται ψηλά
 ἐκεῖ, ὅπου οἱ γνώσεις εἶν' ἐλεύθερες,
 ἐκεῖ, πού σὲ κομμάτια δὲν χωρίστηκε
 ὁ κόσμος μὲς τὰ τείχη του τ' ἀτομικά,
 ἐκεῖ πού ἔχουνε τὰ λόγια γιὰ πηγὴ
 τὴν εἰλικρίνεια μονάχα τῆ βαθεια
 ἐκεῖ πάντα ἀκούραστη ἢ προσπάθεια
 τὰ χέρια της ἀπλώνει πρὸς τὸ τέλειο
 Ἐκεῖ πού τὸ ποτάμι τὸ κρουστάλινο
 τῆς λογικῆς δὲν ἔχασε τὸ δρόμο του
 μέσα στὴν ἄνυδρη καὶ μελαγχολικὴ
 ἔρημο τῶν θανατερῶν προλήψεων
 ἐκεῖ πού μὲ τὴν καθοδήγηση Σου τὸ
 μυαλό ξανοίγεται, τῆ δράση πάντα καὶ
 τῆ σκέψη του, ἀσταμάτητα πληθαίνοντας,
 Μέσα σὲ τέτοιας λευτεριάς παράδεισο
 Πατέρα, ἐκεῖ ξύπνησε τὴν πατρίδα μου.

Μετάφρ. ΑΠ. ΛΕΟΝΤΗ

ΜΑΤΙΑ ΠΟΥ ΔΕΝ ΒΛΕΠΟΝΤΑΙ

*Αραγε τί σκέφτεσαι τώρα μακρῶς μου ;
 Μὲ θυμᾶσαι κάποτε ἢ μ' ἔχεις ξεχάσει
 Σὺ πού ἀξιώθηκες νὰ δεῖς δάκρυα μου
 Τῆ στιγμή πού μοῦλεγες ὅτι σ' ἔχω χάσει ;

Ξέρω, θάχεις γύρω σου πάντα θαυμαστὲς
 Πού ψευτιὲς εἰς βάρους σου λὲν καὶ θὰ παινιοῦνται
 Κ' ἴσως θὰ μὲ σβύσουνε νέοι ἔραστὲς
 Μάτια πού δὲν βλέπονται — λένε — λησμονιοῦνται..

ΑΝΑΜΝΗΣΗ ΠΙΚΡΗ

Μέσ' απ' τὰ πευκα πήγαμε μονάχοι
 στο γιαλό,
 πού φράσσουν οί μαυριδεροί, άλμυρισμένοι βράχοι
 κ' ἦταν δὲν ἦτανε καλό,
 μ' ἀκλούθησες ἀδιάφορη γιὰ ὅ,τι κι ἂν συμβεῖ
 ἀγαπημένη.

Θυμᾶσαι τὸν ἀμμόλοφο πού εἶχαμε ἀνεβει
 ἀγκαλιασμένοι;
 Γλυστρούσαμε ἀνεβαίνοντας καὶ σὺ ὅλο γελοῦσες
 κι ἐλεύθερα, λόγια γλυκά εὔρισκες καὶ λαλοῦσες
 ἐκείνη τῆ στιγμῆ
 κ' ὕστερα πού καθήσαμε στῆ θάλασσα ἀντικρὺ
 καὶ τῶν γιαλῶν σοῦ χάιδευαν τὴν ἀκοή οἱ κλαθμοί,
 σώπαινες καὶ μὲ κύταζες στὰ μάτια ὅλη γλύκα,
 γιὰ νὰ μοῦ γίνεις ὕστερα ἀνάμνηση πικρῆ.

Μοῦπες ἐκεῖ κῆμα κι ἀφρός τῆς θάλασσας νὰ γίνεις
 πῶς πεθυμᾶς
 κι εἶπα κι ἐγώ, ἕνα βότσαλο ἄς γίνω ἐκεῖ πού γέρνεις
 νὰ μὲ φιλάς.

Θυμᾶσαι; ἦταν ἤσυχο τοῦ Μάρτη δειλινὸ
 —κι ἄς ἦταν στῆ ψυχῆ μου ἡ τραμουντάνα
 καὶ ὅταν ἐγυρίζαμε, χτυποῖσε ἐσπερινὸ
 τοῦ χωριοῦ ἢ καμπάνα.

Γύρω, παντοῦ βασίλευε τῆς ἄνοιξης γαλήνη,
 τὸ δάσος σκουροπράσινο κ' ἡ γῆ ἀθούς γεμάτη,
 ἀνάνερη περπάταγες κι ἀλλοιώτικη εἶχες γίνει
 καὶ ἡ ψυχῆ σου ἐγλύκαινε τὸ βλέμμα σου φλογάτη.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΤ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ

JOHN GALSWORTHY

SALTA PRO NOBIS¹

(Μιά παραλλαγή)

«Ἡ χορεύτρια, Μητέρα, εἶνε πολὺ θλιμμένη. Κάθεται μὲ τὸ κεφάλι ἀπάνω στὰ χέρια της. Κοιτάζει στὸ κενό. Εἶναι τρομερὸ νὰ τὴ βλέπεις. Προσπάθησα νὰ τὴν κάνω νὰ προσευκηθεῖ, Μητέρα, μὰ τὸ καυμένο τὸ κορίτσι δὲν ξαίρει πῶς· δὲν ἔχει πίστη. Ἄρνιεται καὶ νὰ ξομολογηθεῖ ἀκόμα. Εἶναι ἄθην—μὰ ὀλότελα ἄθην. Τί θὰ μπορούσε νὰ τῆς κάνει κανεὶς, Μητέρα—νὰ τὴν καλοκαρδίσει λιγάκι σ' αὐτὲς τίς ὥρες; Προσπάθησα νὰ τὴν κάνω νὰ μοῦ πεῖ γιὰ τὴ ζωὴ της. Δὲν ἀποκρίνεται. Κάθεται κι ὄλο κοιτάζει στὸ κενό. Μοῦ φέρνει λύπη νὰ τὴ βλέπω. Δὲν εἶναι τίποτα, πού μπορεῖ νὰ κάνει κανεὶς νὰ τὴν παρηγορήσει λιγάκι προτοῦ πεθάνει; Μὰ πεθάνει τόσο νέα—γιουμάτη τόσο ζωὴ γι αὐτὴ πού δὲν ἔχει πίστη! Νὰ τουφεκιστεῖ—τόσο νέα, τόσο ὁμορφὴ—μὰ εἶναι τρομερὸ, Μητέρα!»

Ἡ μικρὰ ἡλικιωμένη Ἀδερφή σήκωσε τὰ χέρια της καὶ τὰ σταύρωσε ἀπάνω στὸ σταχτοντυμένο στήθος της. Τὰ μάτια της σκοῦρα κ' ἴλαρα κοιτοῦσαν ἀπάνω, ρωτώντας τὸ μπροστινὸ της πρόσωπο, ὠχρὸ σὰν κερί κάτω ἀπ' τὴ σκούφια του μὲ λεία σταχτερὰ μαλλιά. Ἰσα, λεπτή, σὰν νᾶταν ἀσώματη, κάτω ἀπὸ τὴν γκριζὰ καὶ λευκὴ φορεσιά της, ἡ Ἀνώτερη Μητέρα στεκόταν συλλογισμένη. Ἡ κατάσκοπος κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίβλεψή της, μιά χορεύτρια μὲ γύφτικο αἶμα λέγανε—ἢ νᾶναι Μαβριτανικὸ;—πού ἔκλεψε μουσικὰ ἀπὸ τὸν Γάλλο ναυτικὸ ἀγαπητικὸ της καὶ τὰ πούλησε στοὺς Γερμανοὺς στὴν Ἰσπανία. Στὴ δίκη εἶπαν πῶς δὲν ὑπῆρχε ἀμφιβολία. Καὶ τὴ φέρανε στὸ μοναστήρι λέγοντας: «Κρατᾶτε τὴν γιὰ μᾶς ἴσαμε τὴν δεκάτη τρίτη. Θᾶναι καλύτερα μαζί σας παρά στὴ φυλακὴ». Νὰ τουφεκιστεῖ—μιά γυναίκα! Ἔκανε ἓνα νὰ τρέμει! Κι ὅμως—ἦτανε πόλεμος! Ἦταν γιὰ τὴ Γαλλία!

Καὶ κοιτώντας κάτω στὴ μικρὴ ἡλικιωμένη Ἀδερφή, ἡ Ἀνώτερη Μητέρα ἀποκρίθηκε: «Νὰ ξετάσουμε, κόρη μου. Πάρε με στὸ κελλὶ της.»

Μπήκανε μέσα ἡσυχά. Ἡ χορεύτρια καθόταν στὴν κλίνη της. Δὲν ὑπῆρχε χρῶμα στὴν ἐπιδερμίδα της ἔξω ἀπὸ τὸ ἄλικο τὸ ραντισμένο σ' αὐτὴ ἀπὸ ἀνατολίτικο αἶμα. Τὸ πρόσωπο ἦταν μακρουλό, τὰ φρύδια ἔγερναν λίγο πρὸς τ' ἀπάνω· μαῦρα μαλλιά σχηματίζανε στὸ μέτωπό της ἓνα V ἀναποδογυρισμένο· τὰ χεῖλη της, φιλήδονα μὰ ὠραῖα, ἔδειχναν μιά γυαλάδα δοντιῶν. Οἱ βραχίονές της ἦτανε σταβρωμένοι σὰ νὰ συμπιέζανε τὴ φωτιά μέσα στὸ λιγερὸ κορμί της. Τὰ μάτια της, χρῶμα τοῦ κρασιοῦ τῆς Μαλά-

1. Τὸ διήγημα αὐτὸ εἶναι παρμένο ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ Galsworthy "Captures" σ. 192—198.

γας, κοιτάζαν από μέσα και πιο πέρα από τους άσπρισμένους τοίχους, από μέσα και πιο πέρα από τους επισκέπτες, όπως τὰ μάτια μιὰς φυλακισμένης λεοπάρδαλης.

Ἡ Ἀνώτερη Μητέρα μίλησε :

«Τί μπορούμε νὰ κάνουμε γιὰ σένα, κόρη μου ;»

Ἡ χορεύτρα ἀνασήκωσε τοὺς ὠμους.

«Ὑποφέρεις, κόρη μου. Δὲν προσεύκεσαι μοῦ λέγουν. Εἶναι κρῖμα.»

Τὸ διαβατάρικο χαμόγελο τῆς χορεύτρας εἶχε τὴ γλυκάδα κάτι ποὺ γεύτηκε, μιὰς πλούσιας μελωδίας, ἑνὸς παρατεταμένου φιλιού· κούνησε τὸ κεφάλι της.

«Κανείς δὲ θάλεγε κάτι νὰ σὰς στενοχωρήσει, κόρη μου· καθένας νοιώθει οἶχτο γιὰ τὰ βάσανά σου. Καταλαβαίνει. Εἶναι κἀνα βιβλίο ποὺ θᾶθελες νὰ διαβάσεις ; τίποτα κρασί ποὺ θὰ πεθυμοῦσες ; μὲ μιὰ λέξη, κάτι ποὺ θὰ σὲ ἀπασχολοῦσε λιγάκι ;»

Ἡ χορεύτρα ἐπλεξε τὰ χέρια της πίσω ἀπὸ τὸ σβέρκο της. Ἡ κίνηση ἦταν χαριτωμένη, σερπετιή—ὄλο τὸ κορμί της ὁμορφο. Ἐν' ἀλαφρὸ χρῶμα περέχυσε τὰ κερένια μάγουλά τῆς Ἀνώτερης Μητέρας.

«Θὰ πεθυμοῦσες νὰ μᾶς χορέψεις, κόρη μου ;»

Στὸ πρόσωπο τῆς χορεύτρας ξανάρθε τὸ χαμόγελο καὶ δὲν ἔσβυσε.

«Εὐχαρίστως. Θὰ μὲ διασκεδάσει, κυρία !»

«Πολὺ καλὰ ! Τὰ φορέματά σας θὰ ρθοῦνε. Ἀπόψε στὴν τραπεζαρία ὕστερ' ἀπὸ τὸ δείπνο. Ἄν θέτε μουσική—κάποια μπορεῖ νὰ βάλει ἕνα πιάνο. Ἡ Ἀδερφή Ματθίλδη εἶναι καλὴ στὴ μουσική.»

«Μουσική—λίγους ἀπλοὺς χορούς. Κυρία, θὰ μπορούσα νὰ καπνίσω ;»

«Βεβαίότατα, κόρη μου. Θὰ φροντίσω νὰ σοῦ φέρω τσιγάρα.»

Ἡ χορεύτρα ἄπλωσε τὸ χέρι της. Ἀνάμεσα στὰ δικά της λεπτὰ χέρια ἡ Ἀνώτερη Μητέρα ἔνοιωσε τὴ σερπετιή τοὺς ζέστα. Αὔριο θᾶταν κρῦο κι ἀλύγιστο !

«Ἄντιο ! κόρη μου...»

«Ἡ χορεύτρα θὰ χορέψει γιὰ μᾶς !» Αὐτὸ ἦταν τὸ θέμα. Μιὰ περίμενε μὲ προσδοκία, σὰ γιὰ ἕνα θάμα. Μιὰ τοποθέτησε τὸ πιάνο· ἔπαιζε μουσική· δειπνοῦσανε ψιθυρίζοντας. Τί παράξενο ! Νὰ μπεῖ κ' ἐδῶ ! Τὰ μικρὰ πρόσχαρα φαντάσματα τῶν ἀναμνήσεων ! Ἄ ! τὸ δραματικό, τὸ ἐξάισιο γεγονός ! Σὲ λίγο τὸ δείπνο τέλειωσε· τὰ τραπέζια καθαρίστηκαν, μετακινήθηκαν· στὸν τοῖχο ἀπάνω στὰ μακρὰ θρανία ἐξήντα σταχτιές ἀσπροσκουφωμένες μορφές περίμεναν—στὸ μέσο ἡ Ἀνώτερη Μητέρα, στὸ πιάνο ἡ Ἀδερφή Ματθίλδη.

Ἡ μικρὰ ἠλικιωμένη Ἀδερφή ἦρθε πρώτη· καὶ τὴν ἴδια στιγμή, κάτω ἀπὸ τὴ μακριὰ ἀσπρισμένη τραπεζαρία, ἡ χορεύτρα ἀναλυγίζοντας σιγαλὰ ἀπάνω στὸ σκοτεινὸ δρύινο πάτωμα. Ὅλα τὰ

κεφάλια στραφήκανε—μονάχα ἡ Ἀνώτερη Μητέρα καθόταν ἀκούνητη. Ἄν μονάχα αὐτὸ δὲν ἔπανε τόπο σὲ μερικὰ ἀλαφρὰ κεφάλια!

Ἡ χορεύτρια φοροῦσε φούστα χοροῦ ἀπὸ μαῦρο μετάξι, ἀσημένια παπούτσια καὶ κάλτσες, γύρα στὴ μέση εἶχε μιὰ πλατιά σφιχτὴ ζώνη πλεγμένη ἀπὸ χρυσάφι, ἀπάνω ἀπὸ τὰ στήθια τῆς σφιχτὸ ἀραχνοῦφαντο ἀσημένιο ὕφασμα, γαρνιρισμένο μὲ μαῦρο κέντημα τὰ μπράτσια τῆς ἦτανε γυμνά ἓνα κόκκινο λουλούδι ἦτανε βαλμένο στὴ μιὰ μεριά τῶν μαῦρων μαλιῶν τῆς κρατοῦσε μιὰ μαύρη, ἔλεφαντένια βεντάλια. Τὰ χεῖλη τῆς ἦτανε ἀλαφροβαμένα κόκινα, τὰ μάτια τῆς λίγο μαυρισμένα τὸ πουτραρισμένο προσωπὸ τῆς ἔμοιαζε μὲ μάσκα. Στεκόταν ὀλομεσίς μὲ τὰ μάτια στραμένα κάτω. Ἡ Ἀδερφή Μαθιλδη ἄρχισε νὰ παίξει. Ἡ χορεύτρια ψήλωσε τὴ βεντάλια τῆς. Σ' αὐτὸ τὸν Ἴσπανικὸ χορὸ μόλις πού κουνιώταν ἀπ' τὴ θέση τῆς, λυγίζοντας, τρεμίζοντας, σβουρίζοντας ἰσοζύγιαζε μὰ τὰ μάτια τῆς ξεπετάχτηκαν ἀπ' αὐτὸ τὸ πρόσωπο, σὲ κείνο τῆς μακρᾶς σειρᾶς τῶν προσώπων, ὅπου τόσα πολλὰ αἰσθήματα ἐκφραζόνταν—περιέργεια κι ἀμφιβολία, εὐχαρίστηση, δέιλια, τρόμος, συμπάθεια. Ἡ Ἀδερφή Μαθιλδη ἔπαψε νὰ παίξει. Ἐνας σιγαλὸς ψιθυρὸς ξέσπασε σ' ὅλη τὴ γραμμὴ τῶν καλογηρῶν, κ' ἡ χορεύτρια χαμογέλασε. Ἡ Ἀδερφή Μαθιλδη ξανάρχισε νὰ παίξει. Γιὰ μιὰ στιγμή ἡ χορεύτρια ἀφουγκράστηκε σὰ γιὰ ν' ἀρπάξει τὸν ρυθμὸ μουσικῆς παράξενης σ' αὐτὴ καὶ τὰ πόδια τῆς κουνήθηκαν, τὰ χεῖλη τῆς χωρίσανε, ἦτανε πρόσχαρη καὶ γλυκιά, σὰν μιὰ πεταλούδα, ξένιαστη καὶ στὰ χεῖλη τῶν προσώπων πού τήραζαν ἀντίστανε χαμόγελα, καὶ ξέφυγαν σιγαλὰ ψιθυρίσματα εὐχαρίστησης.

Ἡ Ἀνώτερη Μητέρα καθόταν ἀκίνητη, μὲ τὰ χεῖλη συμπιεσμένα, τὰ δάχτυλα πλεγμένα. Εἰκόνας ἀπὸ τὸ παρελθὸ κινουῦσαν ξακολουθητικὰ φεύγοντας πίσω, σὰ μορφῆς ἀπὸ κανένα ἀλλόκοτο παλιὸ μουσικὸ κιβώτιο. Θυμόταν τὸν ἀγαπητικὸ τῆς σκοτωμένο στὸ Γαλλο-Γερμανικὸ πόλεμο, τὴν εἴσοδὸ τῆς στὴ θρησκεία τόσο καιρὸν πρὶν. Αὐτὴ ἡ μορφή ἀπὸ τὸν εἰδωλολατρικὸν κόσμον, μὲ τὸ ἄλικο λουλούδι στὰ μαῦρα τῆς μαλλιὰ, τὸ ἀσπρισμένο πρόσωπο, τὰ ζαχαρένια μάτια, ἄναβαν μιὰ λαχτάρια γιὰ τὰ δικά τῆς χαρῶπα καρδιοχτύπια, πρὶν νᾶχαν φανεῖ πὼς ἔσβυσαν, καὶ τᾶφερε στὴν ἐκκλησίαν νὰ τὰ θάψει.

Ἡ μουσικὴ σταμάτησε ἑξανάρχισε. Τώρα ἦτανε μιὰ Habanera, ἔυπνώντας θύμησες γιὰ κείνα τὰ καρδιοχτύπια ὕστερ' ἀπ' τὴν ταφή τους—μυστικά, σφύζοντας, σκοτεινά. Ἡ Ἀνώτερη Μητέρα ἔστρεψε τὸ πρόσωπὸ τῆς ζερβόδεξα. Ἦταν φρόνιμο; Τόσα ἀλαφρὰ μυαλά, τόσες νεαρῆς καρδιές! Κι' ἀκόμα πὼς νὰ μὴ γλυκάνουν τίς στερνῆς σκοτεινῆς ὄρες αὐτοῦ τοῦ φτωχοῦ, εἰδωλολατρικοῦ κοριτσιοῦ—οἱ ὄρες τόσο λίγες! Ἦταν εὐτυχισμένη χορεύοντας. Ναι, ἦταν εὐτυχισμένη! Τί δύναμη! Καὶ τί ἐγκατάλειψη! Ἦτανε τρομερό. Κρατοῦσε κάθε μάτι—ἀκόμα καὶ τὰ μάτια τῆς Ἀδερφῆς Λουίζας—κρατώντας τα ὅπως ἓνα φεῖδι κρατᾶει τὰ μάτια ἑνὸς κουνελιοῦ.

Ἡ Ἀνώτερη Μητέρα σχεδὸν χαμογελοῦσε. Ἡ φτωχὴ Ἀδερφή Λουίζα! Καί, ἀκριβῶς πρὸ πέρα ἀπὸ κείνο τὸ πρόσωπο τῆς μαγεμένης φρίκης, εἶδε τὴ νεαρὰ Ἀδερφή Μαρία. Πῶς ἡ Παιδούλα ἀτένιζε—τὶ μάτια, τὶ χεῖλη! Ἡ Ἀδερφή Μαρία—τόσο νέα—ἀκριβῶς εἴκοσι χρονῶν—ὁ ἀγαπητικός της σκοτώθηκε στὸν πόλεμο—μονάχα ἑνὸς χρόνου νεκρός! Ἡ Ἀδερφή Μαρία—ἡ πρὸ ἁμορφῆς ὄλο τὸ μοναστήρι! Τὰ χέρια της—πόσο σφιχτὰ φαινόντουσαν μαζί σπρωγμένα στὴν ποδιά της! Καί—μά, ἀλήθεια—εἶνε στὴν Ἀδερφή Μαρία πού ἡ χορεύτρα κοιτοῦσε· στὴν Ἀδερφή Μαρία ἔστριβε καὶ κυκλόφερνε κείνα τὰ λιγερά μέλη! Γιὰ τὴν Ἀδερφή Μαρία τὸ ἀλλόκοτο ζαχαρένιο μειδιάμα ἐρχόταν καὶ πήγαινε σὲ κείνα τὰ δελεαστικὰ χεῖλη. Σὲ χορὸ κατόπι χοροῦ—σάν μιὰ μέλισσα ἀπὰ σ' ἀγαπημένο λουλούδι—στὴν Ἀδερφή Μαρία ἡ χορεύτρα φαινόταν προσκολλημένη. Κ' ἡ Ἀνώτερη Μητέρα σκεφτόταν: «Ἐκανα μιὰ δουλιὰ σπλαχνικιά, ἡ—τοῦ διαόλου;»

Σιμά, κατὰ μῆκος τῆς γραμμῆς τῶν καλογηρῶν ἡ χορεύτρα προσπέρασε γοργά, τὰ μάτια της ἔλαμπαν, τὸ πρόσωπό της περήφανο. Στὴν Ἀδερφή Μαρία ρίχτηκε μιὰ ματιά, ἕνα γγίξιμο μὲ τὴ βεντάλια, ἕνα σκαστὸ φιλί, «Gracias, Señoras! Adios!»

Κι ἀναλυγίζοντας, ὅπως ἦρθε, ἔφυγε γλυστρώντας στὸ σκοτεινὸ πάτωμα· κ' ἡ μικρὴ ἡλικιωμένη Ἀδερφή ἀκλόυθησε.

Ἔνας στεναγμὸς ἀκούστηκε ἀπὸ τὴ μακρὰ σειρὰ τῶν καλογηρῶν· καί—ναί—ἕνα ἀναφυλλητό!

«Πηγáινετε στὰ δωμάτιά σας, κόρες μου! Ἀδερφή Μαρία!»

Ἡ νεαρὰ καλογηρὰ ἦρθε μπροστά· ἦτανε δάκρυα στὰ μάτια της.

«Ἀδερφή Μαρία, εὐκήσου τὰ κρίματα τῆς φτωχῆς ἐκείνης ψυχῆς νὰ συχωρευθοῦν. Μά, ναί, παιδί μου, εἶναι λυπηρό. Πήγαινε στὸ δωμάτιό σου, καὶ προσευκήσου.»

Μὲ τὶ χάρη περπατοῦσε ἡ παιδούλα! Κι αὐτὴ, ἐπίσης, εἶχε τὰ μέλη καλλονῆς, κ' ἡ Ἀνώτερη Μητέρα ἀναστέναξε...

Τὸ πρῶτ', ψυχρὸ καὶ γκριζο, ἀραιὸ τὸ χιόνι ἀπὰ στὸ ἔδαφος. Ἦρθανε γιὰ τὴ χορεύτρα τὴν ὥρα τῆς Λειτουργίας. Πιὸ ὕστερα μιὰ ντουφεκιά! Μὲ τρεμουλιασμένα χεῖλη ἡ Ἀνώτερη Μητέρα προσευκῆθηκε γιὰ τὴν ψυχὴ πού χόρευε μπροστά στὸ Θεό.

Κεῖνη τὴ βραδιά ἀναζητήσανε τὴν Ἀδερφή Μαρία, καὶ δὲν ἦταν βολετὸ νὰ τὴ βροῦνε. Σὲ δυὸ μέρες μέσα ἦρθε ἕνα γράμμα.

«Συχώρεσέ με, Μητέρα. Πῆγα πίσω στὴ ζωὴ.

ΜΑΡΙΑ.»

Ζωὴ ὄξω ἀπ' τὸ θάνατο! Ἡ Ἀνώτερη Μητέρα καθόταν ὀλότελα ἤσυχα. Μορφές ἀπὸ τὸ παρελθὸ βγαίνανε πάλι κρυφά· καὶ τὸ πρόσωπο τῆς χορεύτρας μὲ τὸ ἄλικο λουλούδι στὰ μαλλιά της, τὰ ζαχαρένια μάτια, τὰ χεῖλη ἀγγιγμένα μ' ἕνα διαβατάρικο δάχτυλο, χωρίσανε σ' ἕνα φιλί!

Μεταφρ. Ν. ΑΠΗΛΙΩΤΗ

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Ο ΑΠΡΙΛΙΟΣ

Ὁ Ἀπρίλιος ἢ Ἀπρίλλης εἶναι ὁ τέταρτος μῆνας τοῦ χρόνου κι' ὁ δεύτερος μῆνας τῆς ἀνοιξης. Εἶναι αὐτὴ καθ' αὐτὴ ἀνοιξιάτικη ἐποχὴ ποῦ ὁμορφαίνει ἡ γῆ. Ὁ καιρὸς πιά εἶναι σταθερὸς ἀπὸ κλιματολογικὴ ἄποψη, καὶ βαθμηδὸν μεταβάλλεται σὲ θερμότερο. Αὐτὸ μᾶς λέει ἡ παρακάτω παροιμία τοῦ Μάρτη :

«Μιτο'ιὰ μεῖλα μπαίνετε
τῆραι γιῶ πάω τῆραι φήνω σας
γιατὶ μπαίνει ὁ Γροῖλλης ὁ Ἀπρίλλης
τῆραι ἐννὰ σᾶς ἐγροῖλλώση...»¹

Ἡ σταθερότητα τοῦ κλίματος μέσα στὸν Ἀπρίλλη διαπιστῶνεται κι' ἀπὸ τὴν ἀκόλουθη παροιμία ποῦ λένε στὴν Πάφο :

«Ὁ Ἀπρίλλης ἀπριλλώνει
τῆραι τὰ μάδκια μᾶς γροῖλλώνει.»

Ὁ Μάρτης προκαλεῖ τὶς σπορὲς μικρὲς ἢ μεγάλες νὰ μεστῶσουν γιατί φεύγει, λέει ἐκεῖνος, κι' ἔρχεται ὁ Ἀπρίλλης ποῦ εἶναι ζεστὸς καιρὸς—χωρὶς βροχὴ καὶ δροσιὰ νὰ τὶς ὑποβοηθήση—καὶ θὰ τες κάμη νὰ ξεράνουν ἀμέστωτες. Γι' αὐτὸ καὶ λίγη βροχὴ μὲς τὸν Ἀπρίλλη εἶναι ὠφέλιμη,—εὐεργετικὴ—στὴν ἐπιτυχία τῆς γεωργίας.

Τοῦτο διαπιστώνουν αἱ παρακάτω παροιμίες :

«Νὰ βρέξη ὁ Μάρτης δικιὸ νερὰ
τῆρι Ἀπρίλλης οὔλον ἕνα
(ἢ τῆρι Ἀπρίλλης ἄλλον ἕνα)
χαρὰ σὲ κείνον τὸν ζευγᾶν
πῶχει πολλὰ σπερμένα»,

ὅπως λένε οἱ Μεσσαρίτες. Οἱ κάτοικοι τῆς περιφερείας Κάμπου λένε :

«Νὰ βρέξ' ὁ Μάρτης δικιὸ νερὰ
τῆρι Ἀπρίλλης ἄλλον ἕνα
χαρὰ σὲ κείνον τὸν ζευγᾶν
ποῦ ἔχει φυτεμένα.»

1. Βλ. παρ. Μάρτη στὸ προηγ. τεῦχος τῶν «Κ. Γραμμάτων».

Καί τοῦτο γιατί αὐτοί καταγίνονται μέ φυτεῖες παρὰ μέ σπορές.

Τό ἴδιο θέλουνε νά μᾶς ποῦν κ' οἱ ἄλλες παροιμίες ποῦ ἀναφέραμε στό μήνα Μάρτη καί μιᾶνε γιά τόν Ἀπρίλλη.²

Τήν ἀναγκαιότητα τῆς βροχῆς γιά τίς φυτεῖες, τίς σπορές καί τὰ σπαρτά μέσα στόν Ἀπρίλλη μᾶς διαπιστώνουν κ' οἱ Παφίτες μέ τήν ἀκόλουθη παροιμία :

«Ὁ Ἀπρίλλης ἀπριλλώνει
τζιαί τήν κόρην ἐξαπλώνει.»

Ἐδῶ κόρη ἐννοοῦνται τὰ σπαρτά, τὰ ὁποῖα μέ τήν ἔλλειψη τῆς βροχῆς χάνουν τήν ἰκμάδα τους καί πέφτουν, ξαπλώνονται.

Τήν πρώτη τοῦ Ἀπρίλλη ἢ τήν Πρωταπριλλιάν, ὅπως τή λένε, συνηθίζεται στήν Κύπρο νά ἀστειεύη ὁ ἕνας τόν ἄλλον.

Τό ἔθιμο αὐτό γίνεται ὡς ἐξῆς :

Ὅταν κανένας συναντήσῃ κάποιον γνωστό του, ποῦ τοῦ ἔχει τό θάρρος, τοῦ λέει πῶς κάποιον ἄλλο πρόσωπο φιλικό ἢ ἕνα πρόσωπο ποῦ τόν ἐνδιαφέρει, τό ζητοῦνε τάχα. Κεῖνος ἀνύποπτα τρέχει πρὸς συνάντησή του γιά νά μάθει τί τό θέλει.

Μέ τόν Ἀπρίλλη συνηθῶς συμπίπτει κί ἡ Μ. Σαρακοστή. Στήν Κύπρο συνηθίζεται νηστεία καθ' ὅλη τή διάρκεια αὐτῆς. Πολλάκις νηστεύεται καί τό λάδι στίς ἡμέρες Τετάρτην καί Παρασκευήν. Δέ θεωρεῖται ἀμάρτημα τό νά φᾶνε τήν Κυριακήν λάδι, καθῶς κατὰ τήν Κυριακήν τῆς Ἐλιάς (τῶν Βαΐων) εἶδη ψαρικῶν. Πολλοί νηστεύουνε στίς τρεῖς πρώτες ἡμέρες τῆς Μ. Σαρακοστῆς κί ἄλλοι ὀλάκαιρη τήν πρώτη βδομάδα καί μεταλαμβάνουν. Συνηθίζεται κί ἡ νηστεία τριῶν ἡμερῶν, τό τριμέρι,³ ὅπως τό λένε. Δέν τρῶνε τίποτα κατὰ τήν Μ. Δευτέραν, Μ. Τρίτην, Μ. Τετάρτην, καί τήν Μ. Πέμπτην μεταλαμβάνουν τῆς θείας κοινωνίας. Κατ' ἄλλους γίνεται νηστεία τήν Μ. Παρασκευήν περιμένοντας νά πάρουνε ἀντίδωρο κατὰ τή νύχτα τῆς ἰδίας ἡμέρας καί κατόπι νά φᾶνε.

Στίς 23 τοῦ Ἀπρίλλη γιορτάζεται πανηγυρικώτατα ἡ γιορτή τοῦ μάρτυρος Γεωργίου, ἰδίως ὅπου εὔρισκεται ναός ἀφιερωμένος εἰς μνήμην αὐτοῦ. Ἄν τύχη νά συμπέσει ἡ ἡμέρα τοῦ μαρ. Γεωργίου, μέσα στή Μ. Σαρακοστήν, ἀναβάλλεται ἡ γιορτή του νά τελεσθεῖ μετὰ τήν Ἀνάστασιν.

2. Βλ. στό προηγ. τεῦχος «Κ. Γραμμάτων».

3. Τρῶνε μόνο τρεῖς ἡμέρες ἀλατισμένες, μιὰ κάθε μέρα.

Ο ΜΑΪΟΣ

Ὁ Μάϊος ἢ Μάης λέγεται καὶ Μᾶς στὴν Κύπρο. Εἶναι ὁ πέμ-
πτος μῆνας τοῦ χρόνου κι' ὁ τρίτος μῆνας τῆς ἀνοιξης. Ὁ Μάης
θεωρεῖται ὡς μεταβατικὴ ἐποχὴ ἀνοιξι—καλοκαίρι κ' ἐπομένως ὁ
καιρὸς κλίνει πρὸς τὸ καλοκαίρι, ἀλλάζει κάμνοντας κάποτε ὑπερ-
βολικὴ ζέστη ὅπως μᾶς τὸ λέει ἡ παρακάτω παροιμία :

Τὸν Μᾶν προοδεύει τὸ νερὸν
τὸν Ἄουστον τὸ νάμαν.

Δηλ. Οἱ ἄνθρωποι κατὰ τις ἡμέρες τοῦ Μᾶ πίνουν πιότερο νερὸ
παρὰ τοὺς ἄλλους μῆνες κι' αὐτὸ βέβαια ἐξ αἰτίας τῆς ζέστης.

Ἐπίσης μᾶς διαβεβαιώνει γιὰ τὴν ὑπερβολικὴ ζέστη τοῦ Μᾶ κι'
ἡ ἀκόλουθη κατάρα ποὺ συνηθίζεται στὴν Κύπρο :

Νάσῃς τὴν εὐτζιήμ μου
τζιαι τὸν Μάην νὰ ρῖς.

Ἄν καὶ ὑπάρχη ἀρκετὴ—ὑπερβολικὴ—ζέστη μὲς τὸ Μάην, εὐ-
χόμαστε νὰ κρυώνη τὸ πρόσωπον γιὰ τὸ ὅποιο λέμε τὴν κατάρα,
πρᾶμα ποὺ θὰ πῆ, πῶς, γιὰ νὰ κρυώνη σὲ τέτοια ἐποχὴ, εἶναι
ἄρρωστο.

Ἡ παρακάτω κατάρα μᾶς διαπιστώνει καὶ πάλι γιὰ τὴν ὑπερ-
βολικὴ ζέστη τοῦ Μάη ποὺ συνηθως τότε γίνεται κι ὁ θερισμὸς ποὺ
ἐξ αἰτίας τῆς καθίσταται δύσκολος καὶ ἀνυπόφορος.

Ἄπόσῃς κατάραν τοῦ παπποῦ
πά(ει) τὸμ Μά(ην) σιὸ θέρος
τζι' ἀπόσῃς παππουγονιτζιήν
πά(ει) τὸμ Πρωτογιούνην.⁴

Πιστεύεται πῶς ὁ Μάης ἔχει τις μεγαλύτερες ἡμέρες τοῦ χρό-
νου. Αὐτὸ μᾶς τὸ διαπιστώνει ἡ παρακάτω παροιμία :

Ὁ Μάης ὁ πεντοφᾶς τζι' ὁ ἐφστζιοιμιστάς.

Οἱ δὲ Παφίτες λένε :

Ὁ Μάης ὁ πεντοφᾶς, ὁ ψουμοκαταλύτης.

4. Ἰούνιος μῆνας.

Τόσο μεγάλες, λέει ἡ παροιμία, εἶναι οἱ ἡμέρες τοῦ Μάη πού οἱ ἄνθρωποι τρώνε πέντε φορές τὴν ἡμέρα καὶ κοιμοῦνται ἑφιά.

Μὲς τὸ Μάην συνήθως γίνεται ὁ θερισμός τῶν σπαρτῶν. Θεωρεῖται ὅμως ὁ Μάης καὶ σημαντικὸς μῆνας γιὰ τὴν ἀνεχτίμητη ἀξία τῶν ἐλαφρῶν βροχῶν πού μπορεῖ νὰ κανῆ Αὐτὸ μᾶς τὸ λέει ἡ παρακάτω παροιμία :

Νὰ βρέξ' ὁ Μάρτης δικὸ νερὰ
 τζι' Ἀπρίλλης οὐλον ἓνα
 ἀκόμα 'ν' δόξη τζιαι τοῦ Μᾶ
 τζιαι μυλλοψιχα(δ)ίση
 τότες νὰ δῆς τὴν Ορεινήν
 ψουμίμ ποῦν νὰ γιωρκήση.
 ἢ ἀξίζει τὸ ἀμάξι σου μὲ τὸν ἀμαξηλάτην.⁵

Τὸ μυλλοψιχαῖσμα δηλ. οἱ ἐλαφρὲς βροχὲς «γερατίζουν» στὶς ὄψιμες σπορές, (ὅπως εἶναι οἱ ὄρεινὲς) στὰ ρόβια καὶ στὲς ἀρτυσιές, γι' αὐτὸ θεωροῦνται πολὺτιμες ἀπὸ τοὺς γεωργούς. Πιστεῦεται πὼς ὅταν βρέξη μὲς τὸ Μάην (περὶ τὰ τέλη του) θ' ἀκολουθήσῃ καλοχρονιά, ὅπως μᾶς λέει μιὰ Σολιάτικη⁶ παροιμία :

Ἄμα βρέξ' ὁ Μά(η)ς ἐν νᾶν' καλοχρονιά.

Οἱ πολλὲς βροχὲς ὅπως μέσα στὸν Μάην εἶναι ἐπιζήμιες στὰ θερισμένα σπαρτὰ καὶ στὶς καλοκαιρινὲς φυτεῖες ὅπως τὸ χαλάζι στ' ἀμπέλια κατὰ τὴν ἴδια ἐποχὴ.

Ὁ Μάης ἂν καὶ εἶναι ὁ τρίτος μῆνας τῆς ἀνοιξῆς θεωρεῖται ἡ καθαυτὸ ἀνοιξιάτικη ἐποχὴ τοῦ χρόνου, γι' αὐτὸ καὶ γιορτάζεται ὁ ἐρχομὸς του μὲ ἐξαιρετικὴ παρά τοὺς ἄλλους μῆνες.

Τὴν πρώτη τοῦ Μάη, τὴν Πρωτομαγιά, συνηθίζεται νὰ κρεμάζουσι στεφάνια ἀπὸ λουλούδια στὴν ἐξώθυρα τῶν σπιτιῶν, τὰ ὁποῖα πλέκονται ἀπὸ τὸ ἑσπέρας τῆς προηγουμένης μέρας.

Ὁ κόσμος, μικροὶ καὶ μεγάλοι, ἄντρες γυναῖκες καὶ παιδιὰ, συνηθίζει νὰ πηγαίνει στὴν ἐξοχὴ. Χαίρει γιὰ τὸν ἐρχομὸ τοῦ Μάη κι' ἡ χαρὰ του ἐκδηλώνεται μὲ γλέντι καὶ τραγούδια ἔτσι πού παίρνει ἡ ἡμέρα ἐκείνη ὄψη μεγάλης γιορτῆς.

Στὶς 3 τοῦ Μάη γιορτάζεται ἡ γιορτὴ τῆς Ἁγίας Μαύρης. Στὰ χωριά τῆς Τυλληριάς θεωρεῖται ἄσχημον οἱ γεωργοὶ νὰ ἐργάζωνται. Δὲ θερίζουσι σιτᾶρι ἢ κριθᾶρι, γιὰτὶ πιστεῦεται πὼς μαυρίζει τὸ ψωμί. Πιστεῦεται ἀκόμα πὼς, ἂν ἐργάζωνται κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, γεμίζει τὸ σπιτί τους μαῦρες τσιριπίλλες. Ἄν τύχη καὶ ἔχει τὸ σπιτί τους τὴν ἡμέραν τῆς Ἁγ. Μαύρης τσιριπίλλες, παίρνουν μιὰ (τσιρι-

5. Βλέπε μῆνες Μάρτιον καὶ Ἀπρίλιον.

6. Παρατήρησις πού γίνεται ἀπὸ τὴν περιφέρεια τῆς Σολιάς.

πίλλανι δένοντας την μ' ἕνα σπάγον, καί τήν ποταμίζου. Δηλ. ἂν ἔχει ἀργάκι ἐκεῖ κοντά, τή ριχνου μέσα λέγοντας το ἐξῆς σάν τραγοῦδι :

«Ἐλάτε γειτόνισές μου
μακρογειτόνισές μου
νά ποταμίσωμεν τήν κουμέραμ μου
τῆμ μᾶυροταιριπίλλαν».

Πιστεύεται πῶς ὅταν γίνῃ αὐτό «ξιλείβκονται», ὅπως κοινῶς λένε, οἱ ταιριπίλλοι, δηλ. ἐξολοθρεύονται.

Ἐπίσης οἱ βοσκοὶ συνηθίζουν νά ἀμέλγουν τήν μαύρην αἶγα τοῦ κοπαδιοῦ τους μέσα στό κουδοῦνι καί νά τὸ πίνουν. Πιστεύεται ὅτι κάμνοντας τοῦτο, πληθαίνει τὸ κοπάδι τους. Σὲ ἄλλες περιοχές συνηθίζουν οἱ βοσκοὶ νά διαθέτουν τὸ γάλα, ποῦ θὰ πάρουσε ἀπὸ τὸ κοπάδι τους κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, στὸν κόσμον χωρὶς χρήματα, σὲ ὄσους στεροῦνται ἀπὸ γαλακτοφόρα ζῶα καί σ' ὄσους ἔχουν ἀνάγκην ἀπὸ γάλα. Πιστεύεται πῶς κάμνοντας τοῦτο εὐλογίεται τὸ κοπάδι τους.

ΧΡ. ΛΙΒΑΣ

ΣΤΟΝ ΚΑΙΡΟ ΤΗΣ ΑΝΟΜΒΡΙΑΣ'...

Ἦρθε καὶ φέτος κακὸς χρόνος· πουθενὰ δὲν ἔβρεξε στὴν Κύπρο. Παντοῦ ξεραῖλα, οὔτε ἕνα πράσινο χορταράκι δὲ φάνηκε στὸν ἀτέρμονα κάμπο· μονάχα σκελετωμένα γιδοπρόβατα τὸ τριγυρνᾶνε, ἀναζητώντας ἄδικα καμιὰ ἀγκαθιά γιὰ νά κορέσουν τὴν πείνα τους.

Πέρυσι, μόλις μπόρεσαν νά περάσουν μὲ χίλιες δυὸ στέρησες οἱ χωριανοί. Μὰ φέτο ; Κι' ὁ τιασιλτάρης² κατέβηκε κι' ὄλας γιὰ τοὺς φόρους. Ὁ Πασᾶς δὲν ἔννοεῖ νά χαρίσῃ τίποτα· λίγο τὸν νοιάζει ἂν δὲν ἔβρεξε οὔτε φέτο· ἄς ἔβρεχε ! ποιὸς μπόδισε τὸ Θεὸ τῶν ραγιάδων νά τοὺς βρέξῃ ; Ὁλονύκτιες δέησες τοὺς ἐπέτρεψε νά κάνουν, δὲν τοὺς ἀνήθηκε· μὰ τὸ γελοῖο εἶναι ποῦ κι ὁ ἐπίσκοπος τὸν παρεκάλεσε νά μὴ ζητήσῃ φέτο τὸ χαράτσι³ !

Δὲν ἔφτανε τὸ μεγάλο κακὸ ποῦ τοὺς βρῆκε, μὰ στέρεψε σχεδὸν ὄλοτελα, κι' ἡ βρῦση τοῦ "Αἱ Ἡλία ποῦ τροφοδοτοῦσε ὀλάκαιρο τὸ χωριό. Οἱ νεροκουβαλίστρες φτάνουνε στὴ βρῦση μὲ τίς στάμνες στὸν ὄμο, ἄκεφες, λιγομίλητες, θλιμμένες· ἔξερουν τί σημαίνει ἀνομβρία. Ὅλες νοιώθουν νά τοὺς πιέζει τὸ στήθος σὰ βραχνᾶς, ἕνα ἀσῆκωτο βᾶρος. Πιο πολὺ ὁμως τὸ νοιώθει ἡ Λειοῦ, γιὰτὶ σήμερα

ζύμωσε και τις τελευταίες χούφτες χαρουποπίτερα που είχανε. Για τον έαυτό της δέν τήν έμελε, μά νοιαζότανε για τή μάνα της που βρισκότανε ξαπλωμένη δώ κι' είκοσι μερόνυκτα, πάνω στο τριστέλι, έξαντλημένη από τήν πείνα. Ή μάνα της είχε ανάγκη, από ψωμί, μπόλικο ψωμί, μά σήμερα ζύμωσε και τις στερνές χούφτες χαρουποπίτερα που είχανε.

Καθότανε παράμερα και περίμενε τή σειρά της νά γιομίση, κι' δλο σκεφτότανε για τó αυριο. Σπίτι τους, δέν είχανε παρά ένα σεντοῦκι πανάρχαιο, μισοσπασμένο, μέ δυό λιοντάρια σκαλιστά, βαμμένα κόκκινα στή μπροστινή του πλευρά, κι' ένα σαρακοφαγωμένο τριστέλι, που έτριζε κλασιάρικα κάτω από τó βόρος της Λενοῦς και τής μάνας της. Θα πουλούσε τó σεντοῦκι, θα βάζανε τά σεντόνια τους μέσα σέ μιá κόφα. Θα πουλούσε ακόμα τó χρυσό της — ένα παλιό Φράγκικο νόμισμα που τής τó χάρισε ή γιαγιά της. Νά τά πουλήση... Μά ποιός ενδιαφερότανε για τήν παληοκασέλα τής Λενοῦς ή για τó Φράγκικο της τó χρυσό που στό κάτω κάτω δέν ήτανε παρά ένα κομμάτι χαλκός επιχρυσωμένος; Κάθε χωριανός προσπαθούσε νά προμηθευτή δυό, τρία κοιλιά κριθάρι ή χαροῦπι για τήν κακή χρονιά που πλάκωσε.

— Κόρη Λενῶ, έν νά γεμώσης; δξά;...

Σηκώθηκε ανόρεκτα κι' έσκυψε νά βάλη τή στάμνα της κάτω από τή βρύση. Οί δυό μακρούς της πλεξοῦδες, που φτάνανε ίσα μέ τόν άστράγαλο, γλυστρήσανε δειλά από τούς ὤμους της και πέσανε μ' ένα άπαλο θροΐσμα μπροστά της.

Μιά σκέψη πέρασε άμέσως από τó μυαλό της. Νά πουλήση τά μαλλιά της⁴. Ή σκέψη μονάχα τήν έκαμε ν' ανατριχιάση σύγκορμα.

Κάποτε γιόμισε ή στάμνα της τήν πηρε στόν ὤμο και γύρισε σπίτι της βαρεία συλλογισμένη. Από τó κατῶφλι άκουσε τήν ξεψυχισμένη φωνή τής μάνας της.

— Λ.ί.ον...νε...ρόν...Λε...νοῦ.

"Άφησε τις σκέψεις που τήν τυρανούσανε κι' έδωσε στή μάνα της νερό που τής δρόσισε τó πικραμένο της στόμα.

— Δοξάζω...σε...Θε...έ...μου....

— Χέλεις νά φάης; Νά σου φέρω λίες ρίζες⁵;

— "Οί...κόρη...μου...βρω...μοῦν...Νά...κκον...ψου...μί....

Κατέβασε από τόν τοίχο τó ζεμπίλι ή Λενοῦ, κι' έκοψε μέ τó χέρι της, ένα κομμάτι από τó στερνό καρβέλι που τούς έμεινε. Θυμήθηκε ξανά πώς αυριο δέ θαχε ψωμί ή μάνα της νά φάη. Θυμήθηκε ξανά τ' άρχοντικά της μαλλιά που αντίφγγανε μέσ στην άστροφεγιά τής νύκτας και που φτάνανε ίσα μέ τόν άστράγαλο. Έδωσε τής μάνας της τó ξερόψωμο, κι' αυτή αϋθόρμητα τράβηξε στο παλιό πυθάρι, που βρισκότανε θρονιασμένο στή γωνιά τής αϋλής της κατάξερο.

Κάθησε κατάχαμα, άκουμπώντας τή ράχη της στο πυθάρι. Έκλεισε τά μάτια της ζητώντας μιá εικόνα άλαργινή που δέν άργησε νά

ρθή : τὴ μάνα τῆς νὰ τῆς λούζη τὰ μαλλιά μὲ τοῦ πυθαριοῦ τὸ νερό, τὸ μυρισμένο ἀπ' τὰ μερσίνια ποῦ ἡ ἴδια μάζευε ἀπὸ τὴν Ἁγία Τριάδα. Ὡς καὶ τὸ τραγοῦδι ἀκόμα ποῦ τῆς τὸ τραγουδοῦσε τρυφερά σὰν τὴν κτένιζε τ' ἀπόβραδα, τὸ θυμῆθηκε καὶ τὸ σιγοτραγουδοῦσε λυπητερά.

Τοῦντα μαλλοῦθκια, κόρη μου, ἀξίζουσι σήλιες λίρες
φιάνουσιν ὡς τὰ πόθκια σου, τς' ἔν' ἔχουσιν μὲ φτεῖρες.

"Ἐχουσιν ἄλλες τὰ προιτζιά, τ' ἀμπέλια, τὸ γρουσάφιν
Μάσκειες τζιαὶ σοῦ τοῦς βρούλλους σου πὸν προῖκα τζαὶ καμάριν.

Θυμῆθηκε ὕστερα τὸν Τοῦρκο, ποῦ θαμπωμένος ἀπὸ τὴ λάμψη τῶν ξωτικῶν τῆς μαλλιών, τὴν ἀγκάλιασε ἄγρια νὰ τὴ φιλήσῃ· τὸ φιλὶ δὲν τόδωσε· μιά πετριά τοῦ Ἀντρία, τοῦ ἀραβωνιαστικοῦ τῆς τὸν σκότωσε. Μὰ κι' ὁ Ἀντρίας δὲν ὑπάρχει πιά· τὸν κρεμάσανε ἀπὸ μιά συκιὰ στὴ Χώρα. Θεὸς σχωρέση τὴν ψυχὴ του. Θυμῆθηκε...
"ὦ! πόσα θυμῆθηκε γιὰ τὰ γιαισιτερά τῆς μαλλιά ἢ Λενοῦ ἐκεῖνο τὸ θαμπὸ δειλινό...

Τώρα, ξαναγύρισε στὸ νοῦ τῆς ἢ σκέψη πὼς αὔριο ἢ μάνα τῆς δὲ θάχε ψωμί νὰ φάῃ. Τινάχτηκε ἀπάνω μὲ σφιγμένες τὶς γροθιές τῆς· μπῆκε μὲ μεγάλες δρασκελιές σπιτι τῆς. Ξεκρέμασε τὸ δρεπάνι πούτανε ἀραχιασμένο ἀπὸ τὴν ἀχρηστία—δυσὸ χροῖα ἀνομβρίας—καὶ πετάχτηκε ὄξω σὰν τὴν κλέφτρα. Πέταξε τὴ μαύρη μαντήλα ἀπὸ τὸ κεφάλι τῆς νευρικά. "Ἐσφιξε γερὰ μὲ τὸ χέρι τῆς τὰ πλούσια μαλλιά τῆς κι' ἄρχισε νὰ πηγαινοφέρνῃ ἄγρια τὸ σκουργιασμένο δρεπάνι ἀπάνω τους... Πῆρε τὴν ἀπόφαση γὰ τὰ πουλήσῃ...

Οἱ δυσὸ μακρυὲς πλεξοῦδες τῆς ξεφύγανε· γλυστρήσανε ἀνάλαφρα πάνω στὸ κορμί τῆς σὰν δυσὸ πελώρια, μαυριδερά φεΐδια καὶ πέφτοντας χάμα, κουλουριαστήκανε χαδιάρικα γύρω ἀπὸ τὰ σκοτισμένα τῆς πόδια, λὲς καὶ θέλανε νὰ τῆς δείξουνε πὼς τὴν ἀγαπούσανε ἀκόμα, ὕστερα ἀπὸ τὸ μεγάλο κακὸ ποῦ τοῦς ἔκανε.

"Ἐσκυψε ἐνστικτώδικα ἢ Λενοῦ καὶ πῆρε εὐλαβικὰ στὰ χέρια τῆς τὶς πλεξοῦδες τῆς, ποῦ σαβανώθηκαν ἀπ' τὴν ἄσπρη σκόνῃ τῆς αὐλῆς τῆς. Τὶς χαιδεψε στοργικά. Κυλήσανε καυτὰ τὰ δάκρυα τῆς καὶ τὶς βρέξανε· τὶς ἔφερε ὕστερα στὰ τρεμάμενα, χλωμά τῆς χεῖλια καὶ τὶς φίλησε σπαρακτικά. Τοῦς ἔδινε τὸν τελευταῖον ἀσπασμόν...

Κι' ἀπὸ μακρυὰ ἀκούστηκε τὸ θερμὸ κλάμα μιᾶς γυναίκας ποῦ μοιρολογοῦσε τὸ χαμὸ τοῦ παιδιοῦ τῆς· τῆς στέρεψε τὸ γάλα σὰν τὸ νερό τῆς βρύσης, καὶ τὸ μονάκριβο τῆς πέθανε...

Τὸχ χωρισμός σου ἐξύασα μὲ τὰ βουνὰ τοῦ κόσμου
τς' ἐστάθη βαρετώτερος ὁ χωρισμός σου, φῶς μου.

Κι' από μακριὰ ἀκούστηκε ἡ φωνὴ τοῦ Μουεζζίνη, γιομάτη μυστικισμό κι' ἔκσταση· καλοῦσε τοὺς πιστοὺς τοῦ 'Αλλάχ' νὰ προσευχηθοῦν...

Μεγάλος ὁ Θεὸς
Μεγάλος ὁ Θεὸς

.

Ἡ Λενοῦ δὲν μπόρεσε νὰ κρατηθῆ καὶ μπῆκε ἀλαφιασμένη σπίτι τῆς φωνάζοντας ἀγρία τῆς μάνας τῆς.

— "Ἐκοψα τοὺς βρούλλους μου, μανό...

Γούρλωσε τὰ θαμπά τῆς μάτια ἢ γρηὰ κι' ἄνοιξε τὸ ξεδοντιασμένο τῆς στόμα διάπλατα, κοιτώντας τὶς πλεξοῦδες, ποὺ σπαρταρούσανε στὰ χέρια τῆς Λενοῦς σὰ χέλια ποὺ μόλις τὰ τράβηξες ἀπὸ τὸ νερό.

Τὸ «α» ποὺ ξέφυγε τῆς γρηᾶς, ἔμεινε μετέωρο στ' ὀρθάνοικτο τῆς στόμα· τὸ ξεφτισμένο νῆμα ποὺ εἶχε δεμένη τὴν ἄχαρη ζωοῦλλα τῆς, κόπηκε ἀπότομα...

"Ἐνα λυγμικὸ κλάμμα, γιομάτο σπαραγμὸ κι' ὀδύνη ἀχοῦσε τώρα ἀπὸ τὸ σπίτι τῆς Λενοῦς.

ΦΩΤΟΣ ΧΑΤΖΗΣΩΤΗΡΙΟΥ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ :

1. Ἡ ἱστορία αὐτὴ δὲν εἶναι φανταστικὴ· ἀναφέρεται στὴν Ἄνομβρία τοῦ 1870 ποὺ διήρκεσε 4 χρόνια (1870—1874).

2. Ττασιλτάρ=εισπράκτορας (Τουρκ. Λεξ.)

3. Κεφαλικὸς φόρος. "Ὅλοι οἱ ὑπῆκοοι τῶν Τούρκων ἀπὸ ἡλικίας 14 ἕως 60 χρονῶν, ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ πληρώνουν «χαράτσι», ποὺ ἦταν 3 ἕως 11 γρόσια τὸ χρόνο. (Ἱστ. Ζανέτου σελ. 1032).

4. «...ἀφ' οὗ δὴ γυναῖκες περιέστησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ κόψωσι καὶ πωλήσωσι τὴν ἰδίαν ἐαυτῶν κόμην». (Ἱστ. Ζανέτου, τόμ. Α. σελ. 1187).

Πόση μεγάλη σημασία δίνανε γιὰ τὶς πλεξοῦδες τοὺς ἄλλοτε οἱ γυναῖκες τῆς Κύπρου, φαίνεται κι' ἀπὸ ἓνα παλιὸ ἔρωτικό δίστιχο, ἀπὸ τοῦ ἐρωτευμένου νιὸς ζητᾷ ἀπὸ τὴν ἀγαπημένη του μεγαλύτερη θυσία ἀπὸ τὸ ἀπλό πένθιμο φόρεμα.

Ἄντὰμ πεθάνω, μὲβ βιάφεις μὲ σάκκον μὲ φουστάνι,
μόνον κόψε τὸβ βροῦλλοσ σου τζιαὶ βάρ μου τον στεφάνι.

Συλλ. Α. Κλόκκαρη («Κυπρ. Γράμματα» Ζ' ἀρ. 89-90 σελ. 107 ἀρ. 26).

5. «Πολλοὶ δὲ τῶν ἀγροτῶν ὅπως διατραφῶσιν ἐποιήσαντο χρῆσιν ριζῶν ἢ βολβῶν ἀγρίων καὶ ἀηδῶν χόρτων, οἷοι οἱ τῶν τῆς σκύλλης, ἀγρίοσκυλλᾶς κοινῶς καλουμένης» (Ἱστ. Ζανέτου, τόμ. Α σελ. 1187) Πρόκειται περὶ τοῦ ἀσφῶδελου Σέμερικὰ χωρὶὰ τῆς Κύπρου τὸ λένε καὶ σπουρτούλλα, σπούρτελλον, κρομμυδοσβρόσαιλλον ἀβρόσσυλλαν Ὅταν δὲ ἐχρησιμοποιοῦντο κατὰ τὴν ἄνομβριαν ὡς τροφή, ἐπέφερε στομαχικὸς ἐνοχλησις καὶ στοματικὸς βλάβας.

ΑΛΛΟΙ ΠΟΝΟΙ

Τὰ τενωμένα ἄσπρα μετάξινα μουστάκια της ἔπαιρναν διάφορες κλίσεις, ἐνῶ τὸ κεφαλάκι της κουνιόταν μὲ χάρη καὶ τὸ πρασινωπὸ φῶς τῶν ματιῶν της παιγνίδιζε χαρούμενα ὅταν στεκόταν καὶ μὲ κύταζε νὰ κάθομαι τὶς νύχτες καὶ νὰ γράφω μπροστὰ στὸ γραφεῖο μου σιωπηλά. Ἦταν ὁ μοναδικὸς μου σύντροφος στὸ μακρυνὸ ἐκεῖνο φυλάκιο. Μ' ἀκολουθοῦσε παντοῦ σὰ σκιά, κι' ἅμα σταματοῦσα λιγάκι εὕρισκε τὴν εὐχάριστη καὶ γιὰ τοὺς δύο μας εὐκαιρία νὰ τρίβεται μ' ἀδιάκοπο πηγαινε κι' ἔλα στα πόδια μου γιὰ νὰ δείξη τὴ λατρεία της. Φαίνεται πὼς ἦταν ἐκ φύσεως εὐγενικὴ καὶ μόνον ἡ πολλὴ μου ἀγάπη ποὺ τῆς ἔδειχνα ἀνεπιφύλαχτα τὴν ἔκαμε νὰ θρονιάζεται σὰ βασιληᾶς πάνω στα χειρόγραφα καὶ ν' ἀρχίζει νωχελικὰ τὸ ρόν—ρόν, χωρὶς νὰ λογαριάζη οὔτε μουντζούρες οὔτε τσαλάκωμα Ὡς γεγινός, εἶχα μεγάλην ἀδυναμία στὰ ἡμερώτερα ζῶα τοῦ κόσμου, τὶς γάτες, ἀπὸ πρὶν, ἀλλὰ ἡ συγκινητικὴ γνωριμία μας μὲ τὴ Γούλγα τὴν ἔκαμε πιὸ ἰσχυρὴ λέω τὴν ἀδυναμία ἰσχυρὴ καὶ δὲν τὸ διορθῶνω σὰ γλωσσικὸ λάθος ἢ ἀπρόσεχτη ἀντίφαση, γιατί πράγματι θεωρῶ τὴν ἀδυναμία γιὰ τὰ ζῶα, ὅπως καὶ στὸν ἔρωτα, σὰ μιὰ μεγάλη ἀνθρώπινη ἀρετὴ, φωλιασμένη στ' ἄντρα τῆς πιὸ ἀγνῆς ἀγάπης, ποὺ μπορεῖ νὰ ὀδηγήσῃ καὶ στὸν ἀλτρουϊσμὸ ἀκόμη.

Τὴ γλύτωσα μιὰ μέρα ἀπ' τὰ χέρια δυὸ μικρῶν χωριατόπαιδων, ποὺ κρατώντας τὴν ἀνίλεα ἀπ' τὸ λαιμὸ ἤθελαν σῶνει καὶ καλὰ νὰ τὴ βάλουν κατ' ἀπ' τοὺς τροχοὺς τοῦ τραίνου. Ἦταν μιὰ ξεγδαρμένη, κάτισχνη καὶ ψωραλέα γατίτσα μὲ μάτια θαμπά, ποὺ μαρτυροῦσαν τὸν πόνο ποὺ εἶχε ἀισθανθῆ ἀπὸ καταδιώξεις καὶ πετροβολήματα τῶν μικρῶν διαβόλων ὅσο κι' ἀπ' τὰ βάσανα τῆς πείνας. Μ' ὅλα τοῦτα προσπαθοῦσε πότε—πότε ἄγρια νὰ λευτερωθῆ ἀπ' τὰ χέρια τῶν δημιῶν της, ἄλλοτε τεντώνοντας τὸ κορμί κι' ἄλλοτε γυρίζοντας τὸ κεφάλι δεξιὰ κι' ἀριστερὰ γιὰ νὰ δαγκώσῃ. Ὅταν τὴν πήρα στὰ χέρια μου δὲν ἤθελε νὰ πιστέψῃ σὶς ἀγαθὲς μου προθέσεις. Ἐνοιωθα μὲς τὴ φούχτα μου τὴν καρδούλα της νὰ χτυπᾷ δυνατὰ τοὺς παλμούς της μὲ γρηγοράδα χτύπων δευτερολέπτων πάνω στὸ ρολοί σὰ νᾶθελε νὰ διαρρήξῃ τὸ φρούριο τοῦ θώρακα καὶ νὰ πετάξῃ σ' ἡσυχὰ μέρη. Τὰ κατατρομαγμένα της μάτια στριφογύριζαν σὰ χάνδρες στοὺς βολβούς τους· σάμπως νᾶχε μαντέψει τοὺς σκοποὺς τῶν μικρῶν ἀπ' τὰ γέλια καὶ τὶς τραγανιστὲς φοβέρες, ποὺ πρόδιδαν τὸν ἀπροκάλυπτο σαδισμό τῶν παιδικῶν ἐνστίχτων. Τὴ χάϊδεψα καὶ τῆς πρόσφερα λίγο ψωμί καὶ τυρί· μὲ τὸ φαί κατῶρθωσα νὰ τὴν πείσω πὼς δὲν ἤθελα νᾶμουν συνεχιστὴς τοῦ ἔργου τῶν ἄλλων, ἀλλὰ ἕνας καλὸς φίλος· ἡμέρεψε μονομιᾶς· πήδησε ἀπάνω στὸ τραπέζι, ὅπου εἶχα λίγα τρόφιμα

καί νιαούριζε ντροπαλά γιά λίγο άκόμα φαΐ τής έδωσα κι' έφαγε μ' όρεξη δέκα τουλάχιστο φορές διάκοψε άλαφιασμένη τό φαΐ της άπό κάποιο θόρυβο ή φωνή πουΐτανε άπ' έξω γούρλωνε τότε τά μάτια και μέ τεντωμένα τ' αυτιά έτρεχε και ζητούσε καταφύγιο κάτ' άπ' τήν κόχη του πανταλονιού μου στο τέλος άμα χόρτασε επί τέλους, στρογγυλοκάθησε στη γωνιά και προσπάθησε μέ διάφορες λάμψεις των πράσινων της ματιών νά μου έκφράση βαθείά εύγνωμοσύνη...

Σέ λίγες βδομάδες ή Γούλγα είχε γίνει ένας τετράπαχος γάτος. Τό τρίχωμα της άπ' τήν καλοφαγία άπόκτησε τή μαλακή στυλπνότητα του βελούδου κι' έκάλυπτε τό ώραιό αλλουροειδές της σώμα σαν πλούσιον ένδυμα. Τριγύριζε άργόσχολα κάθε μέρα στις δυό κάμαρες του σιδηροδρομικού φυλακίου μου, ήξερε πώς ήταν άπαγορευμένη ζώνη γι' αυτήν ό έξω κόσμος, μέ τήν περήφανη εκείνη άφοβία, που φέρνει ή άσφάλεια. Τά μισόκλειστα μάτια της όσο πήγαινε και ζώηρευαν, πήραν τή βαθείά έκφραστικότητα του ανθρώπου· μία μέρα θάρρεψα πώς μουΐεγαν «Πόσο λυπούμαι, που δέν μπορώ νά έκφράσω πόνους ή χαρές, ή άγανάκτηση ή ίκανοποίηση, πρό πάντων πόνους! Αισθάνομαι βαρείά νά μέ πλακώνη ή μόνωση... δέν έχω κανένα δικό μου, κι' όχι μόνο τουτο, άλλα δέν ξέρω και γιατί οί άνθρωποι οί όμοιοι σου, δίχως νά τους κάμω κανένα κανένα κακό, μ' έχθρεύονται και μου πετούνε πέτρες· αν δέ βρισκόταν κάποιος, έσύ, νά μου δείξη τι είναι χάδι άγάπης και συμπόνοιας, θά πίστευα πώς πλάστηκα στο μέσο του παράξενου αυτού περιβάλλοντος, ούτε κι' έγώ δέν ξέρω πως, γιά νά γελούν αυτά τά δίποδα ζώα στον άνισχυρο πόνο μου. "Αραγε νά μή τόν καταλαβαίνουν;» Τήν πήρα στην άγκαλιά μου και γιά νά τήν καθησυχάσω χρειάστηκα νά μεταχειριστώ ένα σωρό χάδια. «Μά βέβαια ήσυχάσε! καταλαβαίνω έγώ τόν πόνο σου, συνεννοούμαστε έξ' άλλοι θαυμάσια οί δυό, μικρή μου Γουλιτσα».

Μια καλοκαιριάτικη νύχτα, καλυμένη φωτερά άπ' τήν άστροφαγυμένη κουβέρτα τ' ούρανοϋ, γύριζα ύστερα άπό μία έπιθεώρηση των γραμμών στο μοναχικό μου φυλάκιο όταν άκουσα μακρυνό τό θρηνητικό στόνο κάποιας κουκουβάγιας· ή συγκίνηση έρίπιζε τήν ψυχή μου, ένω προσπαθοϋσα νά διώξω μία κακή προαίσθηση. "Όταν πέρασα τό κατώφλι, ή πρώτη μου δουλειά ήταν νά φωνάξω τήν Γούλγα· στην πρώτη κλήση δέν ήρθε άπάντηση· στη δεύτερη οϋτε, τό ίδιο και στην τρίτη. "Έτρεξα στο στρωματάκι, που τής είχα σιάξει, γιά νά κοιμάται πάνω. "Ήταν κενό. "Αρχισε νά μέ κυριεύη ή άνησυχία. "Έτρεξα όξω και φώναξα δυνατά τ' όνομα της. Καμμιά άπήχηση στην έκκλησή μου. Μόνο ή φωνή μου άντήχησε παράξενα στην έρημιά του τοπειού.

Σέ μία στιγμή σκέφτηκα πώς τήν περασμένη μέρα, μ' έπισκέφθηκε ό διπλανός σταθμάρχης, άνθρωπος έγωϊστής που μπορούσε και νά κλέψη άκόμα γιά νά πετύχη εκείνο πουΐθελε, κ' είχε εκφρά-

σει μάλιστα τή μεγάλη του ἐπιθυμία νά μοῦ πάρη τή γάτα, γιατί, ὅπως εἶπε, ὁ σταθμός του εἶχε πολλοὺς ποντικούς κι' αὐτὴ θά τοὺς ξεκαθάριζε σύντομα. Φυσικά, ἐγὼ τ' ἀρνήθηκα κι' ἐκεῖνος σκυθρῶ-
 πασε. Ἴσως... Ἀποφάσισα νά τὸν ἐπισκεφθῶ ἀμέσως. Ἡ ἀπόσταση
 ποῦ μᾶς χώριζε θάταν κανένα δυὸ χιλιόμετρα περίπου· δὲν ἦταν
 δὲ καὶ μεγάλη· μονάχα νά βρισκόταν ἡ Γούλγα. Ἀρχισα μιὰ βια-
 στική ὁδοιοπορία μέσ' ἀπ' τοὺς θάμνους καὶ τίς ἀκακίες γιὰ νά
 φτάσω ὅσο τὸ δυνατό γρηγορώτερα. Κάποτε κάποτε, σὰν περνοῦ-
 σαν μπροστὰ ἀπ' τὰ πόδια μου μικρὰ ζῶα, ζωντανὲς φευγαλέες
 σκιές, φώναζα «Γούλγα», μὰ τίποτε. Δὲν ἦταν ἐκείνη!

Ὅταν ἔφτασα στὸ Σταθμό, ἡ ὥρα ἦταν προχωρημένη. Χτύπη-
 σα τὴν πόρτα καὶ περίμενα μ' ἀγωνία. Καμμιά ἀπάντηση. «Θά
 κοιμᾶται ἴσως ἀναλογίστηκα. Ξαναχτύπησα γιὰ δευτέρη καὶ τρίτη
 φορά. Ἡ ἴδια ὅμως σιωπὴ ἀπλωνόταν ὕστερα ἀπὸ κάθε χτύπημα.
 Τοῦτο μ' ἔβαλε σ' ἀνησυχία· δὲν ἤξερα τί νά ὑποθέσω. Ξαφνικά
 μοῦ φάνηκε πὼς ἄκουσα βόγγο· ἀμήχανα κόλλησα τ' αὐτί μου
 στὴν κλειδαρότρυπα κι' ἀκροάστηκα καλύτερα. Ἀσθενικοὶ στεναγ-
 μοὶ ἔφτασαν τώρα καθαρὰ στὴν ἀκοή μου· δὲ χωροῦσε δισταγμός.
 Ἔδωσα ἀλλεπάλληλες κλωτσιές στὴν πόρτα, ὥσπου ὑποχώρησε·
 γύρισα τὸν ἠλεκτρικὸ διακόπτη. Τὸ θέαμα ποῦ ἀντίκρουσα μὲ πλημ-
 μύρισε ἀπὸ φρίκη. Μοῦ ἔφευγε ὁ νοῦς. Χαμαί, πάνω στὸ πάτωμα
 ἦταν σωριασμένος ὁ Σταθμάρχης, ἀναίσθητος, ἐνῶ παντοῦ ἄφινε
 εὐδιάκριτα τὰ σημεῖα τῆς, ἀταξία καὶ σύγχιση, μιὰ προηγούμενη
 πάλη. Ἔσκυφα πάνω ἀπ' τὸν ἄνθρωπο. Εἶδα στὸ λαιμὸ του μα-
 τωμένα γρατζουνίσματα καὶ βαθιεῖς ἀμυχές· κάθε τόσο, συγκλο-
 νιζόταν ἀπ' τοὺς σπασμοὺς μιᾶς θανατερῆς ἀγωνίας· γιὰ μιὰ στιγ-
 μὴ ἀντελήφθη πὼς κάποιος ἦταν δίπλα του καὶ θέλησε, γιὰ ξαλά-
 φρωμα, νά κάμῃ τὴ θανατική του κατάθεση· μὲ κόπο πολὺ ψέλλισε:

«Ὁ γάτος...θέλησε νά φύγῃ...τὸν ἐκλείσα στὸ δωμάτιο...ἄξα-
 φνα ἀγρίεψε...σκαρφάλωσε στὸ λαιμὸ μου...τὸν χτύπησα ἄσχημα μὲ
 σιδερο...μὰ...ἐκεῖνος ἔσφιγγε...ἔσφιγγε ἄγρια... μ' ἔπνιξε.»

Τὸ κεφάλι του ἔγυρε κι' ἀπόμεινε ἀκίνητο.

Ἔπαθα σὰν τρελλός. «Ἡ Γούλγα τὸν ἐπνιξε! Ἡ Γούλγα τὸν
 ἐπνιξε! Ἀλλὰ ποῦ νᾶναι τώρα;» Διάκρινα στὸ βάθος ἓνα ψηλὸ
 παράθυρο· ἦταν ἀνοιχτό...ἤξερα ποῦ πῆγε!

Τὴ βρῆκα νά μὲ κυτᾶζῃ πεσμένη, ξυλιασμένη μὲ τα γυαλένια
 μάτια τοῦ θανάτου πάνω στὰ ἴδια χειρόγραφα ποῦ ἄλλοτε τῆς
 χρησίμευαν σὰ θρόνος, γιὰ νά τονίζῃ ἀπὸ κεῖ τὸ ἀθῶο τῆς ρόν-
 ρόν, ποῦ τόσο ἀγαποῦσε, ποῦ τόσο ἀγαποῦσα· ἡ αἰμάτινη γραμμὴ
 ἄρχιζε ἀπ' τὸ πάτωμα καὶ κατάληγε ἐκεῖ πάνω σὲ λίμνη, ποῦ πῆ-
 γαζε ὅπ' τὸ κεφαλάκι τῆς· καὶ διάβασα στὰ γυαλένια μάτια, τὰ
 γεμάτα πόνου:

«Ὡς πόσο; Πολέμησα κι' ἐγὼ γιὰ μιὰ ἐλεύθερη κι' ἡσυχὴ ζῆση
 δίπλα στοὺς ἀγαπημένους.»

ΙΑΚΩΒΟΣ ΡΩΣΣΙΔΗΣ

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΕΝΑΤΟΝ ΕΤΟΣ

Με τὸ τεῦχος αὐτὸ τὰ «Κυπριακὰ Γράμματα» μπαίνουν στὸ ἑνάτον ἔτος τῆς ἐκδόσῃς τῶν. (Στὴν πραγματικότητα ὅμως σὲ λίνους μῆνες κλείουν δέκα χρόνια ἀπὸ τὴν πρώτη τους ἐμφάνιση τὸ Σεπτέμβρη τοῦ 1934, μὰ γιὰ δυὰ σχεδὸν χρόνια μεταξὺ τοῦ 1937 καὶ 1939 εἶχε σταματήσει ἡ ἐκδοσὴ τῶν «Κυπριακῶν Γραμμάτων»).

Εἶναι τώρα μιὰ περίοδος γιομάτη καλὲς ἐλπίδες γιὰ τοὺς φιλελεύθερους καὶ δημοκρατικούς λαούς, πού με σίγουρα πιά βήματα βαδίζουνε πρὸς τὴ νίκη τῆς Δικαιοσύνης καὶ τῆς Ἐλευθερίας καὶ γιὰ μιὰ πραγματικὰ δημιουργικὴν εἰρηνικὴν ζωὴν. Εἶναι βέβαια ἀκόμα δύσκολος κ' αἰματηρὸς ὁ δρόμος ὡς τὴ νίκη, καὶ χρειάζονται ὑπέρτατες θυσίες τόσο ἀπὸ τὰ ἄτομα ὅσο κι ἀπὸ τὸ σύνολο, ὅμως δὲν ὑπάρχει πιά κανένας διαταγμὸς κι ἀμφιβολία. Καὶ τὸ καθῆκο τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων εἶναι καὶ πάλι βαρὺ κ' ἐπιταχτικὸ—τόσες φορές τὸ τονίσαμε!—: νὰ σταθοῦνε πρωτοπόροι στὶς φιλελεύθερες προσπάθειες καὶ νὰ βοηθήσουν στὴν ὀρθὴ λύση τοῦ παγκόσμιου δράματος με τὸ πνεῦμα καὶ τὴν τέχνη τους. Με τὴν καλὴ παράδοση σὰ βάση κι ἀτεινίζοντας σὲ νέους, πλατιούς καὶ φωτεινοὺς ὀρίζοντες οἱ πνευματικοὶ ἐργάτες πρέπει νὰ τονοῦν τοῦ λαοῦ τὸ φρόνημα, νὰ πονοῦν στὸν πόνο του καὶ νὰ χαίρουνται στὴ χαρὰ του, καὶ νὰ τὸν ἐτοιμάζουν ψυχικὰ ὥστε με ὀρθία τὴν ψυχὴ νὰ προχωρεῖ μέσα στὴ ζωὴ κι ὅλο ν' ἀνεβαίνει.

Τὰ «Κυπριακὰ Γράμματα» κ' οἱ Κύπριοι διανοοῦμενοι ἀμφιβάλλω ἂν κράτησαν πάντα τὴν ὑψηλὴ καὶ τιμητικὴ αὐτὴ θέση πού χωρὶς ἄλλο ἔπρεπε νὰ ἔχουν. Σχεδὸν ὅλοι φανήκανε πολὺ κατώτεροι ἀπὸ τίς περιστάσεις. Ἄλλὰ δὲ θὰ γράψω τώρα οὔτε τὴν κατηγορίαν οὔτε τὴν ἀπολογία τῆς κυπριακῆς διανόησης. Ἐκεῖνο πού χρειάζεται τώρα εἶναι ἔντονη καὶ τίμια ἐργασία τῶν ἀτόμων καὶ τῶν ομάδων κι ὄχι καταλογισμὸς εὐθυνῶν γιὰ περασμένους παραλείψεις,

πού θὸ τὸν κάνει ὁ ἀντικειμενικὸς κριτὴς τοῦ μέλλοντος.—Μ' αὐτὸ βέβαια δὲν ἐνοῶ πὼς πρέπει ν' ἀφήνομε ἀνεξέλεγκτα κι ἀπαρατήρητα τὰ λάθη μας. Ἡ αὐτοκριτικὴ εἶναι πάντα ἀναγκαία γιὰ τὴν πρόοδο ὅποιουσδήποτε ἐργασίας. Ἄλλωστε τί ἄλλο κάνομε ἐδῶ παρὰ τὴν ὁμολογία τῶν λαθῶν μας, με σκοπὸ ν' ἀνεβάσομε ψηλότερα τὸ ἐπίπεδο τῶν κυπριακῶν γραμμάτων καὶ νὰ ἐνισχύσομε τὴ συμβολὴ τους στὴν πνευματικὴ ἀνόρθωση τοῦ τόπου;

Χρειαζεται, λοιπὸν, ἐργασία πλατιά καὶ σοβαρὴ καὶ ἀδιάλειπτη, γιὰ νὰ καρποφορήσει καὶ νὰ θρέψει ἄξια τὸν κυπριακὸ λαό. Καὶ πάντα εἶναι καιρὸς γιὰ τὴ δημιουργικὴ αὐτὴ ἐργασία. Πολλὲς φορές ὡς τώρα διαγράψαμε τὴν πορεία πού πρέπει ν' ἀκολουθήσομε στὸ πεδίο αὐτό, μὰ τώρα με τὴν εἴσοδο τῶν «Κυπριακῶν Γραμμάτων» στὸν ἑνατο τόμο τους, τὴν ὑποδεικνύομε καὶ πάλι, γιὰτὶ εἶναι καὶ τοῦ περιοδικοῦ μας ἡ πορεία πού προσπαθεῖ ν' ἀκολουθήσει, πορεία πού ἀπὸ τὴν πρώτη του ἐμφάνιση διάγραψε:

Νὰ μελετηθεῖ ἡ πνευματικὴ παράδοση τῆς Κύπρου καὶ τῆς ἄλλης Ἑλλάδας γενικὰ—τόσο ἡ ἀπρόσωπη, ἡ συνολικὴ, ὅσο καὶ ἡ προσωπικὴ—γιὰ νὰ χρησιμοποιηθεῖ σὰ βάση, πάνω στὴν ὁποία θεὸ στηριχθεῖ ἡ ἀνοικοδόμησι τῆς σημερινῆς πνευματικῆς Κύπρου, πού ὅσα εἶναι βιώσιμα στοιχεῖα θὰ τὰ διατηρήσει καὶ θὰ τὰ προαγάγει, ὅσα ὅμως εἶναι νεκρά θὰ τὰ ἀποκόψει.

Νὰ μελετηθεῖ καὶ νὰ χρησιμοποιηθεῖ ἡ κλασικὴ πνευματικὴ παραγωγή τῶν ἄλλων λαῶν, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ προσανατολιστεῖ μέσα στὴν παγκόσμια σκέψη ἡ κυπριακὴ πνευματικὴ ζωὴ καὶ νὰ πάρει τὴν εὐρύτητα τῶν ὀριζόντων πού εἶναι πιά κτήμα ὄλης τῆς ἀνθρωπότητος.

Νὰ προσεχθεῖ ὁ σημερινὸς κυπριακὸς λαὸς σ' ὄλες του τίς ἐκδηλώσεις, νὰ μελετηθοῦν τὰ ζωντανὰ του προβλήματα, νὰ γίνεῖ ἀντιληπτὴ ἡ διαφοροποίηση τῶν τάσεων του ἀλλὰ καὶ ἡ ἐνότητα—ὅπου ὑπάρχει—τῶν σκοπῶν του, καὶ νὰ χρησιμοποιηθεῖ ὅσν πρῶτο ὄλικο στὴν πνευματικὴ παραγωγή.

Νὰ γνωριστεῖ πλατιά καὶ ὀρθὰ τὸ

σημερινό ελληνικό και παγκόσμιο δράμα, να μελετηθούν οι νέες συνθήκες ζωής και σκέψης που δημιουργήσε κ' έδω κι άλλου ό πόλεμος, και να τονιστούν οι φιλελεύθερες και δίκαιες αρχές που πρέπει να διέπουν τη μεταπολεμική κοινωνία. Γι αυτό πρέπει να μελετηθούν σωστά τα σύγχρονα πνευματικά, πολιτικά και κοινωνικά ρεύματα, να βρεθούν τα στοιχεία τους που θα προσαρμοστούν στη ζωή μας για να τη μετασχηματίσουν και να την άνορθώσουν χωρίς να καταστρέψουν ή ν' αλλοιώσουν ανεπανόρθωτα το χαρακτήρα μας.

Αυτή την εργασία πρέπει να κάνουν στην Κύπρο τα άτομα και οι ομάδες που ενδιαφέρονται για την πνευματική εξέλιξη του τόπου. Μεγάλη, βέβαια, και βαριά εργασία, αλλά άπαραίτητη για την πραγματική πνευματική άνθιση. "Αμα γίνει τέτοια εύρυθμη και σοβαρότητας εργασία, τα μεγάλα πνευματικά έργα θα βγούν φυσικά και πλούσια, αν βέβαια υπάρχει και κάποια δημιουργική καλλιτεχνική προδιάθεση. Και μπορούμε την εργασία αυτή να την κάνουν περισσότερο οι νέοι παρά οι παλαιότεροι. Οι νέοι, που δεν τους βαρύνει καμιά πρόληψη κ' έχουν ακέραιες τις δυνάμεις τους, είναι οι άρμοδιότεροι για να φέρουν την πνευματική άναγέννηση του τόπου μας, με τόν ένθουσιασμό και την αγνότητα τους, με την τόλμη και τις δημιουργικές ικανότητες των—φτάνει να στηρίξουν τόν έαυτό τους σ' ότι καλό ως τώρα δημιούργησε ο Έλληνας κ' η ανθρωπότητα, και ν' άγκαλιώσουν με πίστη και ζωνάνια τα ύψηλα συνθήματα της νέας ζωής που διαγράφεται εύτυχημένη και χαρούμενη για όλους τους ανθρώπους.

Τα «Κυπριακά Γράμματα» με τις μικρές δυνάμεις τους και τη στενότητα του χώρου των—32 μόνο σελίδες κάθε δυό μήνες!—θα σταθούν συμπαραστάτης, όπως πάντα, στην πρωτοποριακή διαφωτιστική και δημιουργική αυτή κίνηση, συνδετικός κρίκος όσων έπιζητούν την πνευματική άνορθωση της Κύπρου αλλά και μοχλός κινητήριος γι αυτή.

Η πνευματική αυτή καλλιέργεια στην Κύπρο επιβάλλεται τώρα κι από τη σκληρή μοίρα της υπόδουλης Έλ-

λάδος, που—όπως κι άλλοτε είπαμε—πολλά περιμένει από τα παιδιά της που έχουν την εύτυχια να μη πέσουν κάτω από το φασιστικό ζυγό. Όταν σε λίγο θα λευτερωθεί η ελληνική γη, η ελληνική Κύπρος, οι Έλληνες της Αιγύπτου και της Αμερικής θα κληθούν να προσφέρουν τις δυνάμεις τους, υλικές και πνευματικές, στην άνορθωση της νέας Έλλάδας. Πρέπει, λοιπόν, να είμαστε έτοιμοι. "Ο,τι δεν κάναμε ως τώρα πλείρα, ως το κάνουμε σήμερα. Καθηκό υπέριστα έθνικό μας καλεί. Laboremus.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΞΗΣ

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΚΥΠΡΙΑΚΟΙ ΘΥΛΟΙ

Ανάμεσα του χωριού Λυθροδόνα και Λευκάρων, σε απόσταση 6 μιλια από τον Λυθροδόνα, σώζεται μικρό μοναστήρι που ανήκει στην Μονή Μαχαιρά με τόν όνομα Κυπροβάσσα. Σε ένα παλαιογραφικό σημείωμα, που δημοσιέψαμε στα «Κυπρ. Χρονικά»¹ αναφέρεται τόν μοναστήρι αυτό με τόν όνομα: «κηπροβάσα της μαχαιράδος» και πως εκεί κατέφυγε ο «ζορπάς»² άλτιπαρμάκης³ για να σωθής στα 1806.

Το όνομα του μοναστηριού αυτού συνδέεται με κάποιον θρύλον, που δεν δημοσιεύτηκε ως τώρα από ό,τι ξαίρουμε και που τόν άκούσαμε και στην Πιτσιλιά και στα χωριά της περιοχής Δαλιού—Λυθροδόνα, με τη διαφορά όμως πως στα χωριά της Πιτσιλιάς σχετίζεται με τόν θρύλο αυτό τόν ίδιο τόν μοναστήρι της Παναγίας του Μαχαιρά, ενώ στην περιοχή Δαλιού—Λυθροδόνα ο θρύλος σχετίζεται μόνο με την Κυπροβάσσα.

Πρόκειται περί κάποιου θρυλικού μοναχού που λεγόταν Παρθένιος και που ζούσε στο άτόμερο αυτό μοναστήρι. Ο Παρθένιος αυτός είχε τεραστίαν σωματική δύναμιν κ' η φήμη για την παλληκαριά του ήταν ξαπλωμένη σ' όλην την Κύπρον. Δύο περιστατικά, που οι χωρικοί μας και τώρα ακόμα

1) «Κ. Χρονικά», έτος ΙΒ', σ. 39. 2) Έπαναστάτης. 3) Κύριον όνομα του έπαναστάτη που στα τούρκικα σημαίνει Έξεδάκτυλος. Δες «Κ. Χρ.» έτος Ε', σ. 212.

διηγούνται με θαυμασμό, έκαμαν τόν μοναχόν αυτό νά περιβληθεῖ με θρόλον Διγενή τῆς Κύπρου.

Τρεῖς Τοῦρκοι, παλληκαράδες φημισμένοι, σάν έκουσαν γιά τήν παλληκαριά τοῦ Παρθενίου, θέλησαν νά τόν έπισκεφθοῦν, γιά νά τόν δοῦν ἀπό κοντά. Πήγαν λοιπόν στήν Κυπροβάσαν, μῆκαν στό μοναστήρι και ρώτησαν κάποιον καλόγερον πού βρῆκαν ἐκεῖ, πού εἶναι ὁ Παρθένιος. Ὁ καλόγερος τοῦς κάλεσε νά καθήσουν νά ξεκουραστοῦν και πῶς ὕστερα θά τοῦς ἔδειχνε τὸ δρόμο νά βροῦν τόν Παρθένιον. Κάθισαν στὸν ἡλιακό τοῦ μοναστηριοῦ. Τὴν ὥρα πού ἕνα καλογεροπαιδι πῆγε νά τοῦς φιλέψῃ με γλυκό, ὁ καλόνηρος, πού δέν ἦταν ἄλλος ἀπὸ τὸν Παρθένιο, σήκωσε ἑλαφρά ἕνα πελώριο στῦλο πού κρατοῦσε τὴ στέγη και στρήμωξε ἀπὸ κάτω μιὰ ἄκρη ἀπὸ τὴ βράκα τῶν δυὸ παλληκαριῶν πού κάθονταν δεξιὰ κι ἀριστερὰ τοῦ στῦλου. Δέν πήραν μυρωδιὰ τί εἶχε γίνει κι ὅταν δοκίμασαν νά σηκωθοῦν, δέν μποροῦσαν και τράβηξαν τὰ μαχαίρια τους γιά νά κόψουν τὸ ροῦχο πού πιέζε ὁ στῦλος γιά νά ἐλευθερωθοῦν. Ὁ Παρθένιος τοῦς στοματᾶ, σηκώνει με τὰ δυὸ του τὸ στολό και τοῦς ἐλευθερώνει. Οἱ παλληκαράδες κατάλαβαν ποιὸς εἶναι ὁ Παρθένιος και φεύγουν χωρίς μιλιὰ.

Κατ' ἄλλη ἔκδοσι, οἱ παλληκαράδες Τοῦρκοι, ἀφοῦ ξεκουράστηκαν, παρακάλεσαν τὸν καλόγερο νά τοῦς δείξῃ τὸ δρόμο νά βροῦν τὸν Παρθένιον. Βγῆκαν στήν αὐλὴ τοῦ μοναστηριοῦ, κι ὁ καλόγερος γιά νά τοῦς δείξῃ τὸ δρόμο, πήρε ἀπὸ κεῖ μιὰ νευκὰ (δοκὸ) 40 πόδια μᾶκρος με τὸ ἕνα του χέρι και τοῦς εἶπε: «Νά, ἀπὸ δῶ θά πάτε». Καὶ κείνοι ἔμειναν κόκκαλο.

Ἄλλη φορὰ ἔφτασε στὴ Χώρα ἕνα ἑξακουσμένο πεκλιβάνι (φημισμένος Τοῦρκος παλαιστής) και ζήτησε ἐπίμονα τὸν Παρθένιο νά παλαίψουν μαζί. Ὁ Παρθένιος κατέβηκε στὴ Χώρα και συνάντησε τὸν ἑξακουσμένο παλαιστή. Ἄπὸ τὸν πρῶτο γῦρο ὁ Παρθένιος τοῦ ἔβγαλε δυὸ παγίδες και τὸν ἀφῆκε σακατεμένο στὸν τόπο. Οἱ Τοῦρκοι πού περιμεναν με ἀγωνία νά δοῦν και νά καμαρώσουν τὸ δικὸ τους παλληκᾶρι, σάν τὸ εἶ-

δαν νά μένη στὸν τόπο ἀκίνητο και νά βογγᾶ ἀπὸ τοὺς πόνους, λύσσαξαν ἀπὸ τὸ θυμὸ τους κι ἄρχισαν νά ρίχνουν πιστολιές στὸν Παρθένιο. Ἐκείνος τότε ἄρπαξε ἀπὸ κεῖ ἕνα πελώριο πέτρινο γδί πού εἶχε βάρος 108 ὀκάδες, τὸ ἔβαλε στὸ κεφάλι του σάν σκουφοῦ και πήρε δρόμο. Οἱ Τοῦρκοι ἔπαψαν τὲς πιστολιές και τὸν κοίταξαν με θαυμασμό. Ἐφτασε στὴν Κυπροβάσα με τὸ πέτρινο γδί στὸ κεφάλι σάν καλυμαῦχι.

Τὸ πέτρινο γδί, κατὰ τὴν παράδοσι, σώζεται στὸ μοναστήρι τοῦ Μαχαίρᾶ και χρησιμεύει και τώρα ἀκόμα γιά «δικίμι», με τὸ ὅποιο δοκιμάζουν τὴν δυνάμει τους τὰ παλληκάρια τῶν χωριῶν ὅταν πηγαίνουν στὸ Μαχαίρᾶ γιά προσκύνημα.

Λευκοσία, 22.4.44.

N. ΚΛΗΡΙΔΗΣ

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΠΕΝΘΗ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΦΑΣΟΥΛΙΩΤΗΣ

Ὁ Καλλιτέχνης Γιώργος Φασουλιώτης γεννήθηκε στὴ Λεμεσό τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1895 και πέθανε τὴν 1η τ' Ἀπριλίου τοῦ 1944.

Τὸ ἑξαιρετικὸ ζωηρὸ πνεῦμα του και ἡ καλλιτεχνικὴ του ἰδιοφυΐα ἐκδηλωθῆκανε πολὺ νωρίς, ὅταν μικρὸ παιδάκι ἀκόμα ἀναστατώνει τὸ σπῆτι του και τὴ γειτονιά με τὶς σκανταλιές του και γιόμιζε τοὺς τοίχους με σκίτσα και γελοιογραφίες. Ἡ ἰδιοφυΐα του μεγάλωνε μαζί του, μα και ἡ πνευματικὴ του ἀνησυχία τόσο πού γινόταν ἀνοικονόμητος. Στὸ Γυμνάσιο δημιουργοῦσε καθημερινὰ ἐπεισόδια. Εἶχε καταστήσει σωστὸ σκάνταλο. Τὸ μυαλό του δούλευε διαρκῶς, μα με τρόπον ἀπάδοντα πρὸς τοὺς κειμένους σχολικοὺς νόμους» και τὸ χέρι του ἀκολουθῶντας τὸ μυαλό του, ἀποτύπωνε μ' εὐχέρεια κι ἐπιδειξιότητα θαυμαστὴ στοὺς τοίχους, στὶς πόρτες, στοὺς πίνακες, ὅπου μποροῦσαν εὐκόλα νά γίνουν κοινὸ θέαμα, τὶς χαριτωμένες και «σκανδαλώδεις» ἔμπνεύσεις του. Ἐκινδύνευε πιά τὸ καθηγητικὸ γόητρο, πού ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ἦτανε ὁ στόχος τῶν τσουχτερῶν καλλιτεχνικῶν του βλημάτων. Ἔτσι σιγὰ σιγὰ ἕν' ἀγεφύρωτο χά-

σμα άουνενησρίας γεννήθηκε άνάμεσα στο έξαιρετικά έξυπνο αυτό παιδί και, στο σχολείο, με άποτέλεσμα την διά παντός άποβολήν του από τό Γυμνάσιο. Τέλειωνε τότε την Γ', τάξη. "Ύστερ' άπ' αυτό, όσο νά έξευρεθεί ό τρόπος νά πάει στην 'Αθήνα για τό Πολυτεχνηό, εργάστηκε για λίγο διάστημα πρώτα στο νεοσύστατο φούρνο του μ. Νικολάκη 'Ηλιόδη κι' ύστερα στο γραφείο του μ. Κλ. 'Αντωνιάδη.

'Επί τέλους πάτησε τό χώματα της 'Αθήνας. "Εδωσεν έξετάσεις και κατατάχτηκε στην Γ'. τάξη του Πολυτεχνείου και μετά ένα έξάμηνο πήδησε στην Ε'. Τό ταλέντο του έκαμε κατάπληξη και καθώς γίνηκε γνωστός κι άγαπητός σ' όλους τους καλλιτεχνικούς κύκλους, του ζητούσανε συνεργασία σέ διάφορα καλλιτεχνικά και σατυρικά περιοδικά. Σύχναζε πολύ και στούς θεατρικούς κύκλους, γιατί και του θεάτρου την άγάπη την είχε μέσα του. "Ητανε καταπληχτική ή μιμητική Ικανότητά του και ή εύκολία στο νά δημιουργεί τους τύπους των διαφόρων προσώπων, σάν δίδασκε θεατρικά έργα. 'Η βαθιά κατανόηση του θεάτρου φάνηκε και στο μοναδικό ήυστυχώς θεατρικό του έργο «'Από τή μιά μέρα στην άλλη», που πρωτοπαίχτηκε στη Λεμεσό από μαθήτρίες του 'Ανωτέρου Παρθενωγυείου και τελευταία στο Λονδίνο για τόν 'Ελληνικό 'Ερυθρό Σταυρό. Δυστυχώς πριν συμπληρώσει τις σπουδές του αναγκάστηκε νά γυρίσει πίσω, γιατί άρρώσθησε βαριά. Τό 1915 διορίστηκε καθηγητής της 'Ιχνογραφίας στο Γυμνάσιο και τό Παρθενωγυείο. Οί δασκάλοι του κι' οι καθηγητές του, που κρατούσανε ακόμα φρέσκες τις θύμησης των άταξιών του, τότε δεχτήκανε με άνοιχτές άγκάλες και σέ λίγο ό νεαρός καλλιτέχνης γίνηκε ή άστεϊρευτή βρυσούλλα, που δρόσισε και φρεσκάριζε τή μονότονη δασκαλική ζωή κι άνοιγε μονοπάτια όλανθισμένα μέσα στην ξεραία της προγραμματικής στέππας. Ριχτηκε στη δουλειά μ' όλη του την διάθεση και σέ λίγο τό ως τότε παραγωγισμένο «δευτερευόον» μάθημα της 'Ιχνογραφίας, που σκοπόν είχε μονάχα νά παίξει τό ρόλο ένδιάμεσου σταθμού σά κύρια μαθήματα, γίνηκε από

τά πιό ένδιαφέροντα για τό παιδιά και από τά πιό συντελεστικά στην ψυχική τους καλλιέργεια. "Αρχισαν νά ξεφυτρώνουν γύρω μας ταλέντα, γνωστοί σήμερα Κύπριοι καλλιτέχνες. Παρουσίαζε παιδικές καλλιτεχνικές έκθέσεις που προκαλούσανε τό θαυμασμό των μνημένων της Τέχνης. Τό σχολείο βλάκαιρο δούλευε μέσα σέ μιά φωτεινή άτμόσφαιρα. 'Ο χαρούμενος ρυθμός της Τέχνης κανόνιζε τις σκέψεις και τις ενέργειες μας. Με την διδασκαλία των αρχαίων δραμάτων στο Γυμνάσιο και τις χριστουγεννιάτικες γιορτές του Παρθενωγυείου, που τότε έμφάνιζε τόσο πλούσιες με τά φτωχά υλικά μας μέσα, δημιούργησε μιά άξιοσημειωτή θεατρική σχολική παράδοση κι έδωσε στο Λεμεσιανά Κοινό ώρες πραγματικά λεπτής ψυχαγωγίας κι άνώτερης πνευματικής άπόλαυσης.

Πρωτοπόρος, σάν καλλιτέχνης στο δρόμο του πολιτισμού, ξεχώριζεν άνάμεσα' από τους φωτεινούς κόσμους της φαντασίας του γομνή την πραγματικότητα κι' ένιωθεν, όσο πολύ λίγοι, την άνάγκη και τόν πόνο των συνανθρώπων του. 'Η άνύψωση της λαϊκής τάξης συνταιριασμένη σέ μίαν οικονομική και πνευματική άναβίωση ήτανε τόνειρο του. Μπορεί νά πεί κανείς πως αυτό ήτανε τό κέντρο της όλης του δράσης. 'Η άνάγκη μιάς επαγγελματικής σχολής τυραννούσε για χρόνια τό μυαλό του. "Εδειξε ζωντανά την άπαραίτητη αυτή κοινωνική άνάγκη στο θεατρικό του έργο «'Από τή μιά μέρα στην άλλη» κι' έβαλε σ' ενέργεια για τούτο τόν σκοπό όλες τους τις δυνάμεις, χωρίς δυστυχώς νά προφτάσει νά φέριε άποτέλεσμα.

Στά 1929 παντρεύτηκε με τή Δνίδα "Όλγα Λουκίδου. 'Η Δνις Λουκίδου ύπήρξε μαθήτριά του κι' ό μ. Φασουλιώτης την ξεχώριζε για την γλυκειά όμορφιά της και τά ψυχικά της χαρίσματα. Κοντά της βρήκε τή γυναικα και τή μάνα πούχασε τόσο ναρίς. 'Η στοργή της τότε νοικοκοίρεψε και τόν έκαν' εύτυχιόμένο. 'Από τότες άρχισε ή μεγαλύτερη και θετικότερη πνευματική του δράση. Μεσα στη γαληνεμένη άτμόσφαιρα του σπιτιού του περιμάζεψεν όλες τις δι-

ανοητικές του δυνάμεις. Μελέτησε συστηματικώτερα τή λαϊκή τέχνη, έκαμε μιὰ σχετική μελέτη κι έγραψε τὸ θεατρικό του έργο «'Απὸ τὴ μιὰ μέρα στὴν ἄλλη», πού, ὅπως ὁ ἴδιος λέει στὸν πρόλόγὸ του, τὸ σκεφτόμουνα δεκαπέντε χρόνια καὶ τὸγραψα σὲ δεκαπέντε μέρες». Ἡ σκέψη κ' ἡ κρίση του ὄλο βάθαιναν, ὄλο καὶ πιὸ γερὰ δούλευαν σὲ συνεργασία μὲ τὴν ἀκόμητη καλλιτεχνικὴ φαντασία του. Ἡ πολιτεία, πού δέχτηκε τὴν ἐπίδρασή του, ἄρχισε νὰ διψᾷει σισθητικὴ καὶ καλλιτεχνία. Τὰ παλιά δὲν ἱκανοποιούσανε πιά κι ὁ Καλλιτέχνης ἔπρεπε νὰ γίνεи χιλια κομμάτια, γιὰ νὰ ἱκανοποιήσει ἓνα σωρὸ ἀπαιτήσεις, πού ξεφύτρωναν καθημερινά. Μὰ ποτὲ δὲν ἀρνήθηκε. Ἄνοιξε διάπλατα τοὺς θησαυροὺς τῆς ψυχῆς του καὶ τοὺς σκορπούσεν ἀπλόχερα σὲ μᾶς τοὺς διψασμένους γιὰ τὴν ὁμορφιά. Καὶ χαιρόταν χορταίνοντάς μας κ' ἡ ψυχὴ του ἀγαλλιοῦσεν ἀνεβάζοντάς μας στοὺς οὐρανοὺς τῆς. Καὶ μᾶς τᾶδωσεν ὄλα! Ὡς τὴν τελευταία πνοή τῆς ἄδολης ζωῆς του, ὡς τὴν ὑστερη φωνὴ ἄχτινα τῆς ἀγνῆς σκέψης του. Κ' ἔκλεισε τὰ μάτια κ' ἔφυγε. Ἐφυγε, γιὰ νὰ μείνει αἰώνια μέσα στὶς ψυχές μας, γιὰ νὰ ζήσει στὶς ἐρχόμενες γενιές σὰ θρόλος ἀγάπης κι αὐτοθυσίας, γιὰ νὰ γίνεи σύμβολο τῆς εὐγενικῆς χαρᾶς, πού ὁμορφαίνει καὶ κρατεῖ τὴ ζωή.

Λεμεσὸς 26.5.1944

ΕΛΕΝΗ ΘΡ. ΑΥΤΟΝΟΜΟΥ

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΛΟΝΔΙΝΟ

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΑΓΓΛΙΑ

Ἐκεῖνος πού εἶχε μιὰν ἰδέα, ἔστω καὶ ἀμυδρή, τῆς πνευματικῆς ζωῆς τῆς Ἀγγλίας πριν ἀπὸ τὸν πόλεμον αὐτό, εἶμαι βέβαιος πού θὰ ἐκπλαγῆ νὰ πληροφορηθῆ πὼς ἔγινε ριζικὴ μεταβολή, πού οὔτε κἀν θὰ φανταζόταν κανεὶς πὼς θὰ μπορούσε νὰ συντελεσθῆ, μέσα σὲ πολλὲς δεκαετηρίδες.

Ἡ προπολεμικὴ πνευματικὴ ζωὴ στὴν Ἀγγλία, μὲρῶ νὰ πῶ, ἦταν κάπως στατική. Τὰ ἴδια μοτιβα, ὑπὸ τὲς ἴδιες συνθήκες καὶ ἀπὸ τοὺς ἴδιους πνευματικοὺς παράγοντες, πού πριν 25 ἢ 50 χρόνια εἶχαν κάμει τὴν ἐμφάνισή τους στὴν πνευματικὴ κοινότητα τοῦ τόπου αὐτοῦ.

Ἡ πνευματικὴ ἐξέλιξη στὴν Ἑπιρωτικὴν Εὐρώπη, πολὺ λίγο ἢ καθόλου, ἐπηρεάζε τοὺς Ἀγγλους, ἢ καλύτερα τοὺς Βρεττανοὺς λογίους καὶ συγγραφεῖς.

Νέοι μὲ πνευματικότητα, μὲ δημιουργικὲς ἐξελικτικὲς τάσεις, ὑπῆρχαν πάντοτε στὴν Ἀγγλία, παραπάνω ἴσως ἀπὸ κάθε ἄλλη χώρα τῆς Εὐρώπης συγκριτικῶς. Τὰ Πανεπιστήμια κ' οἱ ἄλλες ἀνώτερες Σχολές, ἦταν πάντα φυτῶρια ὑγίους γνώσης καὶ ἐλευθέρης σκέψης, καὶ μῶλο πού ἐργάζονται κατὰ κανόνα μεμονωμένα σ' αὐτὸ τὸ κεφάλαιο, ἢ παραγωγὴ τους ἦταν πάντα ἀρκετὰ πλουσία καὶ ἐπηρεαστικὴ γιὰ τὴ νέα γενιά. Συγκρινόμενη ὅμως αὐτὴ ἢ παραγωγὴ πρὸς τὴ γενικὴ πνευματικὴ παραγωγή, πού ἀγκαλιάζει καὶ τροφοδοτεῖ πνευματικὰ μεγάλα τμήματα τῆς ἀπέραντης Αὐτοκρατορίας, μονοπωλικὰ σχεδόν, ἢ πνευματικὴ παραγωγὴ καὶ κίνηση τῶν νέων ἦταν πολὺ πενιχρὴ καὶ ἡ κυκλοφορία περιοδικῶν, ἐφημερίδων καὶ βιβλίων τῆς παραγωγῆς αὐτῆς περιορίζετο ἀναγκαστικὰ σ' ἓνα πολὺ στενὸ κύκλο, ἔνεκα τῆς ἔλλειψης μέσων, ἢ ἄλλων τεχνικῶν ἐμποδίων.

Ἀφότου ὅμως ἄρχισεν ὁ πόλεμος αὐτός καὶ εἰδικὰ μετὰ τὴν πώση τῆς Γαλλίας καὶ τὸν κίνδυνο τῆς εἰσβολῆς τοῦ ἐχθροῦ, κίνδυνο πού ἀντιμετώπιζε γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ναπολέοντα ἢ χώρα αὐτῆ, ἓνα ζύπνημα ἔχει παρατηρηθῆ, κι ἓνα σκίρτημα πού οἱ νέοι δισνοοῦμενοι μπόρεσαν νὰ ἐκμεταλλευθοῦν κι ἔτσι νὰ πάρουν, μὲρῶ χωρίς δισταγμὸ νὰ πῶ, τὴν πνευματικὴν χειραγώγηση τῆς χώρας στὰ χέρια τους.

Οἱ παλαιοὶ δημοσιογράφοι, δημοσιολόγοι καὶ κριτικοὶ, ἐκτός ἀπὸ ἐκεῖνους πού εἶχαν τὴν πρόνοια νὰ στρέψουν τὸ τιμόνι τους, ἔχουν σχεδόν ἐξαφανισθῆ ἀπὸ τὲς στήλες τῶν περιοδικῶν καὶ τῶν ἐφημερίδων, ἀκόμη καὶ τῶν λεγομένων ἔθνικῶν, εἰς δὲ τὸ θέατρο καὶ τὴ λογοτεχνία γενικὰ ἔχουν ἐμφανισθῆ νέες μορφές, πού μῶλο πού δὲν ἔχουν δημιουργηθῆ ἐξ ὀλοκλήρου κατὰ τὸν πόλεμο, ἔχουν ἐν τούτοις βοηθηθῆ ἀρκετὰ ἀπὸ τὸ γκρέμισμα ἄλλων παλαιωτέρων. Κι ὅταν λέγω παλαιοῦς, ἐννοῶ τοὺς στατικούς πού προανάφερα, πού εἶχαν

σάν δόγμα πώς τίποτε δὲ μπορεῖ νὰ φτάσει τὸ τέλειο, ἂν δὲ σταθεροποιηθῆ γιὰ πολὺ καιρὸ καὶ τροφοδοτηθοῦν μερικές τουλάχιστο γενιές ἀπὸ τὸ στὺλ τοῦ αὐτοῦ.

Ὁ μελετητὴς λατῶν τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ τόπου αὐτοῦ, μπορεῖ νὰ παρατηρήσει πὼς ὁ πόλεμος, μὴ τὴν καταστροφή, τὴ δυστυχία καὶ τὴ μίζερια ποῦ ἔφερε, ἔφερε μαζί του κι ἓνα ζῦπνημα, ποῦ τίποτε ἄλλο δὲ θὰ μπορούσε νὰ τὸ ἐπιτύχῃ.

Εἶμαι βέβαιος ὅμως πὼς πολλοὶ θὰ διερωτηθοῦν τί σημαίνει νέα πνευματικὴ ζωὴ καὶ τί διαφορά ἔχει ἀπὸ τὴν παλιὰ, ἢ ἀκόμη γιατί οἱ παλιοὶ δὲν ἄφηναν ἀνοιχτότερο πεδίο δράσεως στοὺς νέους, τοὺς ὁποίους ἔχει τὴν ἰσχύα νὰ ἀνάγκη κάθε ἔθνους.

Ἄμα ξέρετε κανεὶς πὼς γιὰ τὴν τελευταία δεκαετία πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο, τὴ διακυβέρνηση τῆς χώρας τὴν εἶχεν, εἴτε ἔμμεσα εἴτε ἄμεσα, στὰ χεῖρα τῆς ἡ συντηρητικῆς παράταξης, καὶ οἱ ὄχι μόνον ἡ Αὐτοκρατορία τῶν 500 ἑκατομμυρίων, ἀλλὰ κι ἓνα ἀρκετὰ σημαντικό τμήμα τῆς ὑψηλοῦ βρισκοῦν ὑπὸ τὴν πολιτικὴν ἢ οἰκονομικὴν ἐπίδρασή της, εἶναι εὐκόλο νὰ καταλάβῃ τὴ εὐσημία καὶ τί σημαίνουν αὐτοὶ οἱ παλιοὶ. Μὲ τὴν ἐξί-ἐπτά καθημερινῶν ἐθνικῶν ἐφημερίδων ποῦ ἦταν ἀσυναγώνιστες, μὲ ἑκατομμύρια κυκλοφορία καὶ μὲ τὴ χαμηλὴ τιμὴ τῆς μιᾶς πέννας, ἐτροφοδοτοῦσαν καθημερινὰ τὸ κοινὸ μὲ τὰ νέα ποῦ ἤθελαν ἢ τοὺς συνέφερε, καὶ μὲ τὸν τρόπον ποῦ ἤθελαν. Μὲ τὰ μεγαλύτερα ἑβδομαδιαῖα περιοδικά, φιλολογικά, πολιτικά, οἰκονομικά, θρησκευτικά, ἔδιδαν σχῆμα στὴν πνευματικὴ ζωὴ τοῦ τόπου τους καὶ τῆς Αὐτοκρατορίας, μὲ τὸ θέατρο δὲ μόνον στὰ χεῖρα ὠρισμένων ἀνθρώπων, ποῦ μπορούσαν νὰ κεντρικεύουν τοὺς πάντας, ἀπὸ τὸ συγγραφέα καὶ τὸν παραγωγὸ, μέχρι τοῦ ἡθοποιοῦ καὶ τοῦ μουσικοῦ, καὶ μὲ τὸν κινηματογράφου σχεδὸν μονοπώλιο, εἶναι εὐκόλο, γιὰ κείνον ποῦ θέλει φυσικά, νὰ καταλάβῃ πὼς μιὰ χώρα μπορεῖ νὰ πάρῃ σχῆμα πνευματικὸ ὄχι ὅπως τὸ θέλει ὁ λαὸς ἢ οἱ διανοούμενοι, ἀλλὰ ὅπως τὸ θέλει τὸ κεφάλαιο.

Περὶ πλεόν, σάν κάνει κανεὶς τέτοιες σκέψεις ἢ ἔρευνες, δὲν πρέπει νὰ ξε-

χνᾷ πὼς στὴ Μ. Βρετανία τὸ ραδιόφωνον εἶναι μονοπώλιο, καὶ μῦλο ποῦ ὑπάρχει κάποιος κρατικὸς ἐλεγχος καὶ πῶς αὐστηρότερος ὁ ἔπος τῆς πολέμου, ἐν τούτοις δὲν παύει νὰ εἶναι ἓνα τεράστιο τμήμα τῆς πνευματικῆς ζωῆς τῆς χώρας στὰ χεῖρα τῶν τῶν μετόχων του.

Καὶ γιὰ πρώτη φορὰ στὴν ἱστορία τῆς βιομηχανικῆς Μ. Βρετανίας ἔχει κατανοηθῆ πὼς τὸ κεφάλαιο δὲ μπορεῖ μόνον τοῦ νὰ συντελέσει ὄχι μόνον στὴν προοδὸ τοῦ ἀνθρώπου, μὰ οὔτε καν ὁ αὐτὴ τὴν ὑπαρξή του, καὶ μετὰ τὴν πτώση τῆς Γαλλίας τὸ 1940, γιὰ πρώτη φορὰ οἱ βιομηχανοὶ ἄρχισαν νὰ ὑποψιάζονται πὼς ὁ πόλεμος αὐτὸς θὰ μπορούσε νὰ τελειώσει νικηφόρος μόνον μὲ τὴ συνεργασία τοῦ κεφαλαίου καὶ τῆς ἐργασίας, κι ὅτι συνεπῶς ἦταν ἐπιταχτικὴ ἢ ἀνάγκη ἀλλαγῆς τῶν μοτιβῶν, τῆς προπαγάνδας καὶ τῆς γενικῆς πολιτικῆς. Κι αὐτὴ εἶναι, νομίζω, ἡ σπουδαιότερη αἰτία τῆς ἀλλαγῆς, ποῦ ἐξέθεσα παραπάνω.

Ἡ μεταβολὴ δὲ αὐτὴ ποῦ ἔχει συντελεσθῆ, δὲν εἶναι καθόλου μονομερῆς, ὅπως ἴσως θὰ ὑποψιάζετο κανεὶς. Ἀφορᾷ ὅλα τὰ τμήματα τῆς πνευματικῆς ζωῆς, τὴν ὅποιαν κι ἀγκυλιάζει ἐξ ὀλοκλήρου καὶ εἶναι ἐμφανῆς ὅσες τὴν ἐκφάνει τῆς.

Ἐπὶ αὐτῆς, νομίζω, καὶ μερικοὶ ἄλλοι, ὑποβοηθητικοὶ λόγοι στὴν ἀλλαγὴ ποῦ προαναφέρα. Κι ὁ σπουδαιότερος ἀπ' αὐτούς, εἶναι ἡ συγχρότηση μὲ διανοουμένους, ἢ καὶ τὸ λαὸ, ἀπὸ διάφορες εὐρωπαϊκῆς χώρες, ποῦ κατέφυγαν στὴ χώραν αὐτὴ, εἴτε καταδιωκόμενοι ἀπὸ τὴν κυβερνήσεως τῆς πατρίδας του, εἴτε ἀπὸ τὸν εἰσβολέα καὶ ἐχθρὸ, εἴτε ἦσαν σάν μέλη ἢ νομικοὶ καὶ τεχνικοὶ σύμβουλοι τῶν διαφόρων ἐξοριστῶν κυβερνήσεων τῶν χωρῶν αὐτῶν. Καὶ τολμᾷ νὰ σημειώσω χωρὶς κανένα δισταγμὸ, πὼς ἡ χώρα ποῦ ἔχει νὰ ἐπιδειξῆ τοὺς περισσοτέρους διανοουμένους εἶναι ἡ Τσεχοσλοβακία, πιθανὸ γιὰ πολλοὶ ἀν' αὐτοὺς προεἶδαν αὐτὸν πόλεμον μὲ τὰ κακά του στὴ χώρα τους, ἢ γιὰ τὴν τὴν πέρουσαν κάτω ἀπὸ τὴν φτέρνα τοῦ χιλιερισμοῦ πρῶτον ἀπὸ τοὺς εὐρωπαϊκοὺς λαοὺς, μετὰ τὴν Αὐστρία, γνώρισαν πῶς μὲν πρῶτον ἀπὸ τοὺς ἄλλους, τὴ θὰ πῆ πνευ-

ματική δουλεία.

Μιά από τές κατευθύνσεις, πού στράφηκε η νέα πνευματική ζωή της χώρας αυτής, πού είναι πιά αντίληψη πτή σέ μάς τούς ξένους, είναι ή στροφή πρὸς τή γλωσσομάθεια, πού ἦταν πανθομολογούμενα ή 'Αχιλλεία φτέρνα τῆς ἀγγλικῆς φιλολογίας καὶ λογοτεχνίας. Ἡ ἀναζωογόνηση ἐπίσης τῆς κλασσικῆς μάθησης τὰ δύο-τρία τελευταία χρόνια, ιδιαίτερα δὲ τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς, πού εἶχε παραμεληθῆ σημαντικά ὕστερα ἀπὸ τὸν περασμένο πόλεμο, εἶναι ἐπίσης ἐκδηλῆ καὶ εἰμαι βέβαιος πὼς θὰ συνεχιστῆ μετὰ τὸν πόλεμο αὐτὸ σὲ μεγαλύτερο βαθμὸ.

Πρὸς τὸ παρὸν ὁμως οἱ διάφοροι διανοούμενοι εἶναι ἀπασχολημένοι μὲ τὰ προβλήματα πού δημιουργεῖ καὶ δημιουργεῖ ὁ πόλεμος, ὅπως καὶ ἐκεῖνα πού θὰ δημιουργηθοῦν ἀμέσως μετὰ τὴ λήξη του, δηλ. τὸ ξανάκτισμα τοῦ νέου κόσμου. Καὶ δὲ ὑπορεῖ νὰ διακρίνει κανεὶς διαφορὰς μεταξὺ τούτων, τοῦλάχιστο στὰ γενικά καὶ πανανθρώπινα προβλήματα πού θὰ πρόκειται νὰ ἀντιμετωπισθοῦν.

Καὶ σ' αὐτὸ τὸ σημεῖον ἀκόμα, ὑπορεῖ κανεὶς εὐκολότερα νὰ δῆ τὴ μεγάλην ἀλλαγὴ στὴ σκέψη καὶ στὲς κατευθύνσεις.

Γνωμες δηλ. πού θὰ θεωροῦντοσαν ἐπαναστατικὲς ἢ θὰ κατηγοροῦνταν ὡς καταστροφικὲς ὄχι μονάχα τῆς οἰκονομίας τοῦ ἔθνους, ἀλλὰ καὶ τῆς κοινωνικῆς τοῦ ζωῆς, πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμον αὐτό, ἀποτελοῦν τῶμα σχεδὸν τὴ βάση τῆς συζήτησης γιὰ τὴ μεταπολεμικὴ δουλεία. Γνωμες ὡς τὴν ἐθνικοποίηση τῆς βαρεῖας βιομηχανίας, ὡς τὴν κρατικὴν ἀσφάλεια γιὰ τὸ κάθε πολίτη, ὡς τὴν κατάρ-γηση τῶν διακρίσεων τῶν τάξεων μὲ κοινὴ δημοσίαν μόρφωση γιὰ τὸν καθένα ὡς τὰ 16 χρόνια, ἢ ὡς τὴν ἐγ-γύηση ἐργασίας, κατοικίας καὶ τροφῆς γιὰ τὸν καθένα ἀπὸ τὴν πολιτεία, πού ἦταν γιὰ δεκάδες χρόνια ὁ ἐπι-ἀλτης τῶν βιομηχάνων, τῶν μονοπω-λιῶν καὶ τῶν μεγαλογαιοκτημόνων ἢ τῶν ἐπιχειρηματιῶν, βρῖσκουν σήμε-ρα συνηγορία ὄχι μονάχα ἀπὸ τοὺς διανοομένους, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ-νους πού ὀποτιθεταὶ ὅτι θὰ ἔχουν νὰ χάσουν ἀπὸ ἐφαρμογὴ τέτοιων σχεδίων.

Πρέπει δὲ ἐδῶ νὰ σημειώσω πὼς

τέτοια ἀλλαγὴ στὴ σκέψη θάταν κά-πως δύσκολη, ἂν κ' ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀγγλίας, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Δρα Τέμπλ, τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Καντουα-ρίας, δὲν ἔοριπτε μὲ τὸ μέρος τῶν προοδευτικῶν στοιχείων τοῦ τόπου τῆς δυνάμεις τῆς, καὶ δὲν ἐτάσσετο ὁλόψυχα καὶ χωρὶς προκαταλήψεις μαζὺ τούς. Ἐλπίζω ὁμως πὼς θὰ μοῦ δοθῆ ἡ εὐκαιρία νὰ γράψω εἰδικὰ γιὰ τὴν ἐπίδραση τῆς Ἐκκλησίας ἀργότερα.

Ἐκεῖνο μονάχα πού ἔχω νὰ προσ-θέσω στὸ σημεῖωμα αὐτό, εἶναι πὼς ἡ Μ. Βρετανία ἀπὸ τὸν πόλεμον αὐ-τό θὰ βγῆ ὄχι μονάχα νικητρία στὸ πεδίο τῆς μάχης, μὰ θὰ βγῆ ἐπίσης νέα χώρα μὲ νέα πνευματικὴ ζωὴ, μὲ φρέσκα σκέψη καὶ καινούργια μοτίβα. Κι ἐμεῖς οἱ Κύπριοι, πρέπει νὰ προ-σέξουμε καλὰ, τὶ θὰ σημαίνει αὐτὸ γιὰ τοὺς ἀποικιακοὺς λαοὺς, ὅπως καὶ γιὰ ὅλο τὸν κόσμον πού βρῖσκεται οἰκονομικά, πολιτικά καὶ στρατιωτικά κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τῆς.

Καὶ σύμφωνα μὲ τῆς ροπῆς αὐτῆς νὰ κανονίζουμε τῆς σκέψεις καὶ τῆς ἐνεργειῆς μας.

Λονδίνο, 17.3.44

ΙΕΡΟΘΕΟΣ ΚΥΚΚΩΤΗΣ

Διάκονος τοῦ Καθεδρικοῦ
Ναοῦ Ἁγίας Σοφίας.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ἀπρίλη ἀναγ-γέλθηκε ὁ θάνατος τοῦ Ἁγγλου συν-ταγματάρχου Stanley Casson, γνωστοῦ ἀπὸ τὴ συμμετοχὴ του στὸν πόλεμον στὴν Ἑλλάδα, μεγάλου φιλέλληνας καὶ μεγάλου ἀρχαιολόγου, πού ἀσχολήθηκε εἰδικῶς γιὰ τὴν ἀρχαία ἐλλη-νικὴ γλυπτικὴ καὶ γιὰ τὴν κυπριακὴ ἀρχαιολογία. Τὰ ἐπιστημονικὰ ἔργα του γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κύπρον εἶναι πολλὰ καὶ μεγάλης ἀξίας. Τὸ Παγκύπριο Γυμνάσιο κι ἄλλα κυπρια-κὰ ἱδρύματα ἐκφράσανε μὲ τηλεγρα-φήματα τὴ λύπη τους γιὰ τὸ θάνατον τοῦ Casson στὴν κυρία του καὶ στὴν Ἀγγλικὴ Κυβέρνηση. Τὸ Παγκύπριο Γυμνάσιο διοργάνωσε συγκέντρωση στὴ μεγάλη του Αἴθουσα κατὰ τὶς 25 Μᾶη, κατὰ τὴν ὥρα ἡμίση κατά-ληλα γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ μεγάλου φιλέλληνας καὶ ἐπιστήμονος

ὁ καθηγητὴς κ. Χρ. Χαράλαμπος.

—Στις 5 τοῦ Ἰούνη μίλησε στὸ «Τράστ» ὁ κ. Ἄντ. Ἰντιάνος με θέμα «Πῶς ὁ Stanley Casson εἶδε τὴν Ἑλληνικὴ Κύπρον».

—Στὴ σειρά τῶν ἐπιστημονικῶν ἀνακρινάσεων τῆς Ἑταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν ἔκανε ἀνακοίνωση ἡ δ. Ἐ. Πιτοαλλίδου με θέμα «Τεχνοτροπία τῆς ἀρχαίας γλυπτικῆς ἐν Κύπρῳ» στίς 6 Μᾶη, κι ὁ κ. Λ. Φιλίππου με θέμα «Ἐκλογὴ Ἀρχιεπισκόπων ἐν Κύπρῳ» στίς 20 Μᾶη.

—Στὴ σειρά τῶν διαλέξεων τῆς Ἑταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν μίλησε στίς 14 Μᾶη ὁ κ. Π. Κιρμιτσης με θέμα «Χριστιανικὴ τέχνη τῆς Κύπρου. Ἀρχιτεκτονικὴ», καὶ στίς 21 Μᾶη ὁ κ. Λ. Φιλίππου με θέμα «Ἡ Κύπρος φωτίζουσα τὸ Γένος».

—Στις 4 Μᾶη ἔγινε ἡ ἐτήσια συναυλία τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου με τὴ διεύθυνση τῶν καθηγητῶν τῆς μουσικῆς κ.κ. Γιάγκο Μιχαηλίδη καὶ Φρίξου Μικελλίδη.

—Στις 14 Μᾶη ἔγινε συναυλία ἀπὸ τὸν καλλιτέχνη κ. Μίκη Σαμπῶν (βιολί) με σύμπραξη τοῦ μουσικοῦ συλλόγου «Mozart».

—Στις 17 Μᾶη ἔγινε συναυλία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὁδείου Λευκωσίας.

—Στις 7 Μᾶη μίλησε στὸ «Τράστ» Λευκωσίας ὁ καθηγητὴς κ. Νίκος Κρανιδιώτης με θέμα «Στοιχεῖα κοινωνικῆς ἀγωγῆς».

—Στις 21 Μᾶη τὸ Λύκειο Ἑλληνίδων Ἀμμοχώστου παρουσίασε με μεγάλη ἐπιτυχία Παιδικὸ θέατρο στὸ Βαρῶσι.—Μεγάλῃ ἐπιτυχίᾳ εἶχε καὶ ἡ παράσταση παιδικοῦ θεάτρου ἀπὸ τὸ Παρθενωγωγεῖο Ἁγίου Κασσιανοῦ Λευκωσίας στίς 27 Μᾶη καὶ ὁ ἄλλες ἡμέρες.

—Στις 7 Μᾶη γιορτάστηκαν στὸ Στάδιο Λευκωσίας τὰ Ἀνθεστήρια με ὠραίους ἑλληνικοὺς χοροὺς τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου. Στὸ Στάδιο ἐπίσης ἔγιναν κατὰ τίς 27 καὶ 28 Μᾶη οἱ ἀθλητικὲς καὶ γυμναστικὲς ἐπιδείξεις τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου.

—Πῆραμε τὸ τρίτο τεῦχος τοῦ «Μαθητικοῦ Πυρσοῦ» καὶ τὸ 2-3 τῆς «Μαθητικῆς Φωνῆς», περιοδικῶν ποῦ βγάζουν οἱ μαθητὲς τῆς Στ' καὶ Ε' τάξης τοῦ Π. Γυμνασίου καὶ τὸ δεύτερο τεῦχος τῆς «Θρησκευτικῆς Κοινότητος» Π. Γυμνασίου. Παρουσιάζουν τῶρα πῶς ἀξιοπρόσεχτες μαθητικὲς ἐργασίες.

—Στὸ τελευταῖο τεῦχος τοῦ «Journal of Hellenic Studies» ὁ Sir George Hill, πρῶν διευθυντῆς τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου καὶ συγγραφεὴς τῆς «History of Cyprus», γράφει μίαν πολὺ ἐνδιαφέρουσα κ' εὐνοϊκὴ κριτικὴ γιὰ τὸ δεύτερο τόμο τῶν «Κυπριακῶν Σπουδῶν».—Γιὰ τὸν τελευταῖο τόμο, τὸν ἔχτο, γράφει ὁ διευθυντῆς τοῦ Τμήματος Ἀρχαιοτήτων κ. Α. Η. S. Megaw πολὺ εὐνοϊκὰ στὴν ἐφημερίδα «Cyprus Post» τῆς 17 Μαΐου.

—Πῆραμε μερικὰ ἀπὸ τὰ τελευταῖα τεύχη τοῦ περιοδικοῦ «Athens» ποῦ τὸ βγάζει στὸ Σικόγο ὁ ποιητὴς κ. Δ. Μιχαλάρος σὸν ὄργανο τῆς ἑλληνικῆς σκέψης στὴν Ἀμερικὴ. Εἶναι ἓνα πλούσιο κ' ἐπιμελημένο σ' ἐμφάνιση καὶ σὲ περιεχόμενο περιοδικό, ποῦ ἀσχολεῖται ἀποκλειστικὰ με τὴν Ἑλλάδα, ἰδιαίτερα με τὴ νεοελληνικὴ λογοτεχνία. Γράφεται στὴν ἀγγλικὴ γλῶσσα. Ἐχομε ὑπόψη μας τὸ τεῦχος τοῦ Ἰούνη 1943, ποῦ τὸ μεγαλύτερο του μέρος εἶναι ἀφιερωμένο στὸν Κωστὴ Παλαμά, τὸ τεῦχος τοῦ Ὀχτώβρη—Νοέβρη με ἐνδιαφέρουσα ἄρθρα γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ ποιήματα τοῦ κ. Μιχαλάρου καὶ τὸ τεῦχος τοῦ Δεκέμβρη 1943 ποῦ εἶναι ἀφιερωμένο στὴ μεταβυζαντινὴ ἑλληνικὴ ποίηση. Γιὰ τὴ μεγάλη αὐτὴ ἐθνικὴ ἐργασία θὰ γράψουμε περισσότερα στὸ ἐπόμενο.

—Πῆραμε τὸ «International Literature» τῆς Μόσχας, μηνιαῖο περιοδικὸ στὴν Ἀγγλικὴ γλῶσσα, με ἔργα καὶ πληροφορίες τῆς σύγχρονης Σοβιετικῆς πνευματικῆς ζωῆς. Στὸ περιοδικὸ αὐτὸ μπορεῖ κανεὶς νὰ δεῖ καθαρὰ τὴν ἔντονη καὶ πλούσια πνευματικὴ ζωὴ τῆς Σοβιετικῆς χώρας, καὶ τὸ ἀδάμαστο πνεῦμα τῶν σοβιετικῶν λαῶν στὸ σημερινὸ ἐθνικὸ τους πόλεμο.

—Πῆραμε τίς ἐφημερίδες «Ελευθερία», «Ανεξάρτητος, Κυπριακὸς Τόπος, Φωνὴ τῆς Κύπρου, Χρόνος, Παρατηρητής, Νέα Πολιτικὴ Ἐπιθεώρησις καὶ Πάθος» καὶ τὰ περιοδικὰ Portugal καὶ Psychologist.

—Πῆραμε τὰ τελευταῖα τεύχη τῆς «Φλόγας» τοῦ κ. Τέικρου Ἀνθία με ζωντανὴ πάντα ὕλη. Ὁ κ. Ἀνθίας ἀναγγέλλει πῶς σὲ λίγο θὰ ἀρχίσει μιὰ νέα περιοδικὴ ἐκδοσις, τὴ «Σπίθα», παράλληλα πρὸς τὴ «Φλόγα» του.

—Πῆραμε τὸ τρίτο τεῦχος τοῦ «Μαθητικοῦ Πυρσοῦ» καὶ τὸ 2-3 τῆς «Μαθητικῆς Φωνῆς», περιοδικῶν ποῦ βγάζουν οἱ μαθητὲς τῆς Στ' καὶ Ε' τάξης τοῦ Π. Γυμνασίου καὶ τὸ δεύτερο τεῦχος τῆς «Θρησκευτικῆς Κοινότητος» Π. Γυμνασίου. Παρουσιάζουν τῶρα πῶς ἀξιοπρόσεχτες μαθητικὲς ἐργασίες.

Ἐπεύθυνος ἰδιοκτήτης Ν. Ι. Κρανιδιώτης—Κερύνεια.

Τύποις : «Νέος Κόσμος» Θωμᾶ Γ. Κυριακίδη—Λευκωσία.